

Economisch-Statistische Berichten

Musea en tentoonstellingen

★

Drs W. Eizenga

De Ecocirc op de E 55

★

Drs A. C. J. Sars

Woningexploitatie en huurpolitiek

★

Drs J. C. Gerritsen

De tegenwoordige en toekomstige markt
van autobanden

★

Dr J. J. B. P. van Lierde

Voorstel tot veeteeltverbetering in
onderontwikkelde landen

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

40e JAARGANG

No 1987

WOENSDAG 13 JULI 1955

**HOLLANDSCHE SOCIETEIT
VAN LEVENSVERZEKERINGEN N.V.**

A^o 1807

COLLECTIEVE PERSONEELVERZEKERINGEN
KAPITAALVERZEKERINGEN
LIJFRENTEN
DIRECTIEPENSIOENEN
COMPAGNONSVZERZEKERINGEN

Hoofdkantoor

Herengracht 475, Amsterdam-C., Telefoon 49100

Kantoren door geheel Nederland

Bedrijf in Canada

Head office: Toronto, 330 Bay Street

**Abonneert U op
DE ECONOMIST**

Maandblad onder redactie van:

Prof. P. Hennipman, A. M. de Jong, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W. Lambers, Prof. J. Tinbergen, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries, Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60;
voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10.

Abonnementen worden aangenomen door de
boekhandel en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

beschikbare krachten

Economisch doctorandus

assistent accountant, 30 jaar, goed stylist, zoekt bedrijfs-
economisch fiscale functie. Brieven onder No ESB 28-2,
Bur. van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

R. Mees & Zoonen

Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen

Abonneert U op E.S.B.

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-
38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, 6, Place Royale, Brussel, postcheck-rekening 260.34.
Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 29,—, overige landen
f 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk
nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het
kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

No. 1977: f 2,—

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaa van
redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck.
H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit;
Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin;
J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; H. Vlerick.

Musea en tentoonstellingen

Er bestaat in Nederland geen statistiek, die de spreiding van het bezoek aan musea, tentoonstellingen e.d. over een jaar vastlegt. Zouden de hiervoor benodigde gegevens voorhanden zijn, dan zou ongetwijfeld blijken dat de vacantiemaanden een top te zien geven. De directies der musea en de organisatoren der verschillende thans in ons land te bezichtigen tentoonstellingen staan dus momenteel aan de vooravond van het drukke seizoen; met een zekere spanning wachten zij af of hun verwachtingen voor de komende maanden zullen worden gerealiseerd.

Intussen zijn wij zojuist geïnformeerd over het museumbezoek in het afgelopen jaar. Het C.B.S. heeft nl. in zijn Mededelingen no 7393 van Juni jl. een statistiek der musea 1954 gepubliceerd. In totaal werden 337 instellingen in de waarneming betrokken. Hiervan waren er 35 eigendom van het Rijk, 93 van gemeenten en 207 van stichtingen en verenigingen. Voorts waren er nog 2 provinciale musea.

Van deze musea waren er in 1954 66 met 10.000 of meer bezoeken. De meeste bezoekers (meer dan 100.000) trokken, gemiddeld over de laatste drie jaren, resp. de volgende 7 musea: Rijksmuseum (Amsterdam), Ned. Openluchtmuseum (Arnhem), Panorama Mesdag ('s-Gravenhage), Stedelijk Museum (Amsterdam), Gemeentemuseum ('s-Gravenhage), Museum voor het Onderwijs ('s-Gravenhage) en Kon. Kabinet van Schilderijen (Mauritshuis, 's-Gravenhage).

Nevenstaand staatje vermeldt het aantal musea en de bezoeken, onderscheiden naar de aard der verzameling. Onder groep a. zijn begrepen de verzamelingen van gemengde aard, zoals bijv. de oudheidkamers. Onder b. vallen musea als het Rijksmuseum te Amsterdam, het Mauritshuis te 's-Gravenhage enz. Groep c. omvat instellingen als het Tropenmuseum te Amsterdam en het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden. Groep d. betreft o.a. het Zoölogisch Museum te Amsterdam en het Museum Natura Docet te Denekamp. Ten slotte vallen onder de laatste groep het Instituut voor Scheepvaart en Luchtvaart te Rotterdam, het Ned. Instituut voor Nijverheid en Techniek te Amsterdam en alle instellingen, die niet in strikte zin tot boven genoemde groepen behoren.

Uit het staatje blijkt duidelijk, dat de instellingen voor geschiedenis en kunst het grootste aantal bezoekers trokken.

Het totaal aantal bezoeken gaf in 1954 t.o.v. 1953 slechts een geringe stijging (26.000 of 0,7 pCt) te zien tot 3.552.000. Het bezoek aan musea in gemeenten met 100.000 of meer inwoners nam af (t.w. met 75.000 of ca 3 pCt). Terwijl in de provincies Gelderland, Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant het museumbezoek daalde (met ca 122.000) kon voor de overige provincies een stijging van ca 148.000 worden geconstateerd. De grootste toeneming was in de provincie Utrecht waarneembaar (ca 75.000 of 97 pCt). Het tentoonstellingsbezoek nam van 1953 op 1954 zeer sterk af (met 43 pCt van 1.221.000 tot 701.000). Dit jaar zal, door de E 55, het tentoonstellingsbezoek echter een grote stijging te zien geven. Tijdens de eerste persconferentie, op 14

September 1954 gehouden, werd medegedeeld dat ongeveer 3 miljoen bezoekers op de E 55 werden verwacht, een aantal dus dat niet ver ligt beneden het hierboven vermelde cijfer van ongeveer 3½ miljoen voor het totale museumbezoek in 1954. Ook hier zullen de komende maanden beslissen of aan de verwachtingen zal worden voldaan.

Bezien wij ten slotte de C.B.S.-cijfers over het

verloop van het museumbezoek in een reeks van jaren — van 1949 (=100) t/m 1954 resp. 100,110,120,135,136 — dan is de verleiding groot hieruit de conclusie te trekken, dat de belangstelling van de Nederlandse bevolking voor culturele waarden stijgende is. Het statistisch materiaal dwingt er evenwel toe deze verleiding te weerstaan. Immers, bij de beoordeling van deze cijfers moet worden bedacht, dat zij niet steeds op hetzelfde aantal musea betrekking hebben, dat er een onbekend aantal bezoeken van buitenlanders in is begrepen, dat de bevolking is toegenomen en dat motieven een rol kunnen spelen, zoals bijv. in verregende vacaties de overweging dat musea in ieder geval droog zijn of de invloed van stimulantia in de trant van „de beste vacatiedag is een bezoek aan E 55”, wil men voorkomen dat laatdunkende lieden een dergelijke conclusie als „wishful thinking” opvatten.

Aantal musea en bezoeken naar de aard der verzameling

Aard der verzameling	Aantal musea		Aantal bezoeken (w.o. bezoeken aan tentoon- stellingen)	
	1953	1954	1953	1954
			× 1.000	
a. Algemeen	125	138	440	504
b. Geschiedenis en kunst	85	87	1.974	1.962
c. Land- en volkenkunde, volkskunst	13	14	366	370
d. Zuivere en toegepaste wetenschap	30	32	330	326
e. Andere	57	66	415	390
Totaal	310	337	3.526	3.552

INHOUD

	Blz.		Blz.
Musea en tentoonstellingen	627	kelde landen, door Dr J. J. B. P. van Lierde ...	635
De Ecocirc op de E 55, door Drs W. Eizenga	629	Europese overpeinzingen, door TTX	638
Woningexploitatie en huurpolitiek, door Drs A. C. J. Sars	631	Ingezonden stuk:	
De tegenwoordige en toekomstige markt van autobanden door Drs J. C. Gerritsen	633	Onderwijs en bedrijfsleven, door Mr C. E. J. Maitland	640
Voorstel tot veeteeltverbetering in onderontwik-		Aantekening:	
		Bevolking en levensstandaard	641
		Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	643

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Drs W. EIZENGA, De Ecocirc op de E 55;

De geldkringloop vormt vaak een doelmatig uitgangspunt voor de analyse. Immers, in onze geldmaatschappij representeert de actieve geldhoeveelheid de effectieve vraag, en deze laatste is de bepalende factor voor het niveau van productie en werkgelegenheid. Vandaar dat de bestudering van de geldkringloop, het proces van inkomensvorming en inkomensbesteding, een essentieel onderdeel van de economische studie is geworden. Enige jaren geleden werd door A. W. Phillips van de London School of Economics een toestel ontworpen dat op duidelijke wijze demonstreert hoe men zich de economische circulatieprocessen moet voorstellen. Op de stand van het bankwezen op de Nationale Energiemanifestatie E 55 te Rotterdam wordt thans een dergelijk apparaat tentoongesteld en door studenten van de Nederlandsche Economische Hoogeschool gedemonstreerd. Schrijver geeft in dit artikel een beschrijving van het model, terwijl voorts de theoretische achtergronden van dit model worden gezien. Ten slotte maakt schrijver enkele opmerkingen over de didactische betekenis van dit mechanische model.

Drs A. C. J. SARS, Woningexploitatie en huurpolitiek.

De uitvoering van de in behandeling zijnde huurvoorstellen zal de spanning tussen de huren van oude en van na de oorlog met rijkssteun gebouwde woningen met $8\frac{1}{2}$ pCt verminderen. Daar de laatstgenoemde huren gemiddeld 25 à 30 pCt hoger liggen, wordt deze spanning met bijna $\frac{1}{3}$ gereduceerd. Een nieuwe aanzienlijke verhoging van de huren, welke nog noodzakelijk is om een rendabel peil te bereiken, zal stuiten op verzet van socialistische zijde, als de hogere huuropbrengst volledig ter beschikking van de huiseigenaren zou komen. Om aanwending in het belang van de volkshuisvesting te waarborgen, zou deze — zo wordt van deze zijde gesteld — door een bestemmingsheffing moeten worden „afgeroomd”. Het moet echter geenszins noodzakelijk worden geacht daartoe een deel der huuropbrengst zonder meer aan de eigendom van de verhuurder te onttrekken. In 1952 is reeds een regeling voorgesteld, waarin met de rechten van de verhuurder meer rekening wordt gehouden. Indien men van mening is, dat in de huidige omstandigheden een deel van de hogere huuropbrengst dient te worden bestemd voor uitbreiding en vervanging van de bestaande woningvoorraad, zou een voorstel, in de geest der bedoelde regeling, de kans op overeenstemming kunnen vergroten.

Drs J. C. GERRITSEN, De tegenwoordige en toekomstige markt van autobanden.

De vraag, of de verbruikers in de toekomst verdere prijsverlagingen van, resp. verbeteringen in de autobanden kunnen verwachten, hangt ten nauwste samen met de concurrentieverhoudingen. Bezielt men de spreiding der productie per land of continent, dan kan niet van concentratie, doch eer van het tegenovergestelde worden gesproken. De afzetmarkt in haar geheel heeft een dynamisch karakter. Zolang er zoveel beweging heerst op het gebied van productie en afzet en zolang er geen duidelijke consolidatie der verhoudingen in zicht is, zal op voortduren der onderlinge mededinging kunnen worden gerekend. Deze situatie komt ongetwijfeld ten

goede aan de consumenten, die van allerlei verbeteringen in bandenconstructies kunnen profiteren. Uit een analyse van de wereldomzetten van banden blijkt een afnemende groei in de Verenigde Staten en een relatief steeds belangrijker plaats in productie en afzet der zware bandentypen. De grootscheepse wegenprojecten, die overal in uitvoering dan wel in voorbereiding zijn, werken het overwicht der vrachtwagenbanden verder in de hand. De bandenproducenten zullen voort moeten gaan banden te leveren, welke langdurig zware taken kunnen vervullen tegen prijzen, die het wegverkeer steeds attractiever maken.

Dr J. J. B. P. van LIERDE, Voorstel tot veeteeltverbetering in onderontwikkelde landen.

Het weilandgebruik neemt in de agrarische structuur van de achtergebleven gebieden een belangrijke plaats in. In de meeste dier gebieden wordt het weiland aan de veehouders in gebruik gegeven in de vorm van een bepaald gemeenschappelijk bezitstype. Schrijver onderzoekt of dit wel het juiste type is voor een zo gunstige mogelijke economische ontwikkeling of dat misschien een ander type de voorkeur verdient. Te dien einde gaat hij achtereenvolgens na wat de inhoud is van dat gemeenschappelijk bezitstype, aan welke eisen de bezitsvorm economisch in het algemeen moet voldoen en of het huidige overheersende type in overeenstemming is met die gestelde eisen. Daar dit laatste niet het geval blijkt te zijn, geeft schrijver ten slotte aan hoe die gestelde doeleinden in de praktijk eventueel wel zouden kunnen worden verwezenlijkt.

— SOMMAIRE —

Drs W. EIZENGA, L'Ecocirc à l'E 55.

Une représentation mécanique du circuit monétaire, dénommée Ecocirc, est exposée au pavillon de la vie bancaire à la Manifestation d'Énergie Nationale E 55 à Rotterdam. L'auteur décrit le mécanisme de l'Ecocirc ainsi que ses aspects théoriques. Il commente ensuite sa signification didactique.

Drs A. C. J. SARS, Rentabilité des logements et politique des loyers.

Pour obtenir la rentabilité en matière de logements, il est nécessaire d'augmenter considérablement les loyers, même après adoption des projets d'augmentation discutés actuellement. L'auteur souligne l'intérêt d'une publication parue en 1952 prônant un accord sur la politique à suivre en l'occurrence.

Drs J. C. GERRITSEN, Le marché actuel et futur des pneumatiques pour automobiles.

Ce marché est dynamique. On peut s'attendre à ce que la concurrence se poursuive. Les consommateurs bénéficient incontestablement de cette situation.

Dr J. J. B. P. VAN LIERDE, Projet d'amélioration de l'élevage dans les pays sous-développés.

Le pâturage occupe une place importante dans le système agraire des territoires sous-développés. L'auteur recherche dans quelle mesure le système de propriété commune entrave le développement économique de ces régions et propose certaines mesures qui permettraient d'améliorer ce système.

De Ecocirc op de E 55

Een mechanisch model van de geldkringloop

Probleemstelling.

In het begin der 18e eeuw introduceerde Quesnay de gedachte, dat in onze maatschappij stromen te onderscheiden zouden zijn, goederen- en geldstromen. De betekenis hiervan blijkt wel zeer duidelijk uit de centrale plaats die de stroomgrootheden in de moderne economische theorieën innemen.

De geldkringloop vormt vaak een doelmatig uitgangspunt voor de analyse. Immers, in onze geldmaatschappij representeert de actieve geldhoeveelheid de effectieve vraag, en deze laatste is de bepalende factor voor het niveau van productie en werkgelegenheid. Vandaar dat de bestudering van de geldkringloop, het proces van inkomensvorming en inkomensbesteding, een essentieel onderdeel van de economische studie is geworden. Ieder kent de schematische grafische voorstelling van deze kringloop.

Enige jaren geleden werd door A. W. Phillips van de London School of Economics een toestel ontworpen dat op duidelijke wijze — met behulp van gekleurde vloeistofstromen — demonstreert hoe men zich deze economische circulatieprocessen moet voorstellen. En op de stand van het bankwezen op de Nationale Energiemanifestatie E 55 te Rotterdam wordt thans een dergelijk apparaat tentoongesteld en door studenten van de Nederlandsche Economische Hoogeschool te Rotterdam gedemonstreerd.

In dit artikel zal een beschrijving van het model worden gegeven, terwijl voorts de theoretische achtergronden van dit model zullen worden gezien. Ten slotte zullen enkele opmerkingen over de didactische betekenis van dit mechanische model worden gemaakt.

De geldkringloop.

In bijgaande schematische weergave van de Ecocirc is gemakkelijk het gebruikelijke schema van de geldkringloop te herkennen. In de bak M_1 bevindt zich de benodigde geldhoeveelheid uit hoofde van het transactiemotief. Dit door de geïntegreerde productiehuishoudingen ver-

diende inkomen wordt uitgekeerd aan de consumptiehuishoudingen als beloning voor beschikbaar gestelde productiefactoren. De belastingen (T) leggen beslag op een deel van dit beschikbare inkomen, terwijl de rest hiervan wordt besteed voor consumptie (C) of wordt bespaard (S). Het voor consumptie bestede deel van het inkomen wordt uiteraard weer tot inkomen. De besparingen worden echter niet automatisch tot investeringen (I), evenmin als de belastingen automatisch tot overheidsuitgaven (O) leiden. Voorts zullen de importen (M) de inkomensstroom doen verminderen, terwijl de exporten (E) deze zullen doen toenemen. Het verdiende inkomen wordt ten slotte weer gevormd door Consumptie + Investerings + Overheidsuitgaven + Exporten — Importen.

De economische waarde van het model.

De waarde van dit mechanische model is — evenals van elk niet mechanisch economisch model — afhankelijk van de gedragsvergelijkingen die hieraan ten grondslag liggen. Bijv. wanneer iemand een inkomen ontvangt, moet hij een beslissing nemen met betrekking tot de besteding voor consumptie en besparing. Men zou zich in deze kunnen laten leiden door de hoogte van het inkomen en de rentestand (zie gedragsvergelijkingen 3 en 4). De gedragsvergelijking nu geeft in dit geval weer het gedrag van de consument, met andere woorden: welk deel van het inkomen wordt geconsumeerd bij verschillende niveaus van inkomen en rentestand. Mechanisch zijn deze gedragingen als curven verwerkt. Het is ook denkbaar dat het individu op andere wijze gaat reageren op dezelfde omstandigheden van inkomen en rente. Deze mogelijkheid kan technisch weergegeven worden door een verschuiving van de curve.

De gedragsvergelijkingen.

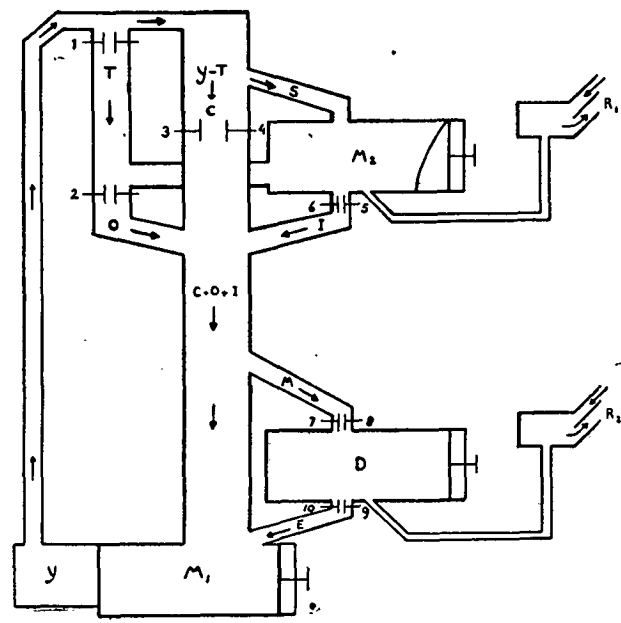
1. Het deel van het inkomen, dat door de belastingen zal worden opgeëist is afhankelijk van de omvang van het totaal der transactiekassen.

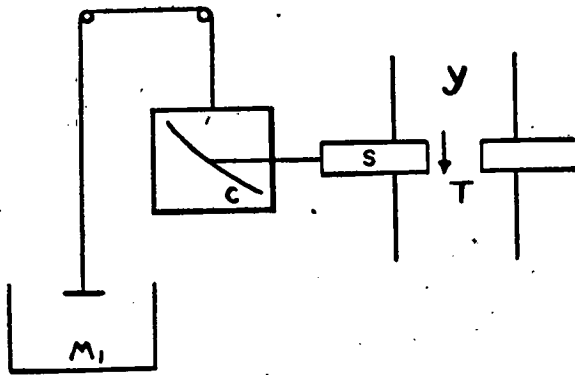
Hoe is deze relatie technisch uitgebeeld? De mate waarin het inkomen voor belastingbetaling besteed wordt, hangt af van de stand van de schuif S. Een verschuiving hiervan naar rechts heeft tot gevolg dat er minder belastingbetalingen plaatsvinden. Deze schuif grijpt aan in de curve C. Deze curve is technisch uitgebeeld als een uitsparing in een micaplaat die bevestigd is in een raam dat omhoog en omlaag kan worden bewogen. Een in de schuif bevestigd pennetje beweegt in deze uitsparing. Wanneer bijv. het raam en daarmee de curve omlaag getrokken wordt, wordt de schuif naar links getrokken en nemen de belastingbetalingen dus toe.

Dit raam is via een draad verbonden met een dobber op het vloeistofniveau in M_1 . Stijgt dit niveau dan daalt het raam met het boven genoemde effect. In economische begrippen vertaald: wanneer het inkomen toeneemt, nemen de belastingbetalingen in omvang toe.

Ook is het mogelijk het micaplaatje binnen het raam naar links of naar rechts te verschuiven, en daarmee de curve. Dit autonome ingrijpen betekent economisch een verhoging resp. verlaging der belastingtarieven. Ook de andere relaties in dit model hebben op soortgelijke wijze technisch vorm gekregen (zie figuur, blz. 630 bovenaan).

2. De overheidsuitgaven worden ook verondersteld afhankelijk te zijn van de omvang der transactiekassen.

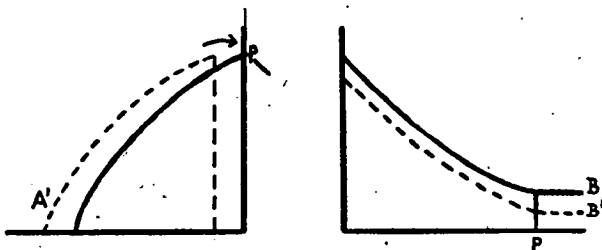

Blijkbaar wordt gedacht aan kostenstijgingen ten gevolge van prijsstijgingen veroorzaakt door een toename van het inkomen. In het algemeen echter zullen overheidsuitgaven — gezien de functie van het overheidsbudget als instrument van economische politiek — eerder autonoom dan geïnduceerd kunnen worden genoemd. Trouwens volgens Phillips ¹⁾ is het zeer wel mogelijk een anticyclische budgetteringspolitiek uit te beelden.

3 en 4. De consumptie wordt gezien als een functie van het inkomen minus belastingen, en van de rente. Er wordt verondersteld dat de besparingen positief zullen correleren met de rente, en dus de consumptie negatief.

De M_2 bak bevat de hoeveelheid geld beschikbaar voor investeringen. Curve A geeft weer de liquiditeitsvoorkeur uit hoofde van het speculatiemotief. Wanneer het vloeistofniveau stijgt, daalt de rente. De uitwerking van deze nadat het punt P is bereikt, zal een toename der geldhoeveelheid in het geheel geen effect meer opleveren voor de rente. Het vloeistofniveau in M_2 kan dan nl. niet meer stijgen omdat elke verdere toename onmiddellijk afvloeit. In de voorstelling van Keynes is dan het volkomen elastische deel B van de liquiditeitsvoorkeurscurve bereikt.

Dat de rentevoet behalve een minimum ook een maximum heeft volgens het model zal als een technische tekortkoming moeten worden gezien.

Door de rechterwand van de M_2 bak te verschuiven; bijv. naar links, zal een vloeistofniveaustijging, en dus een rentedaling worden verkregen. De liquiditeitsvoorkeur neemt af (A^1 , B^1).

Geldschepping en geldvernietiging vinden ook plaats via de M_2 bak. Geldschepping leidt tot een vloeistofniveaustijging, en daarmee tot een rentedaling.

5 en 6. De investeringen reageren op een renteverandering. Voorts wordt een positieve correlatie verondersteld tussen het totaal der transactiegelden en de investeringen. Hiermee is het acceleratiebeginsel uitgebeeld. Rekening is gehouden met het feit, dat wanneer het inkomen zeer laag is geworden, een verdere daling hiervan de drang tot investeren niet vermindert, terwijl bij een

daarna volgende toename van het inkomen de investeringen niet onmiddellijk zullen toenemen.

7, 8 en 9. De importen worden beschouwd als een functie van het binnenlandse nationale inkomen en de wisselkoers, terwijl de exporten als een functie van de wisselkoers worden gezien. Het model biedt technisch de mogelijkheid de exporten ook een functie van het binnenlandse inkomen te doen zijn (10). Meestal echter wordt de export als autonome factor beschouwd, als afhankelijk van het buitenlandse inkomen.

Het is interessant om de deviezenbak (D) met tegoeden in guldens van niet-ingezetenen nader te bezien. Het model gaat uit van niet-gefixeerde wisselkoersen. De wisselkoers komt tot stand op analoge wijze als de rente, nl. als resultante van deviezenvoorraad en deviezenvoorkeurscurve. Het guldensequivalent van buitenlandse valuta varieert met de wisselkoers. Hier is dus het schoolvoorbeeld van de vrije koersvorming uitgebeeld. Wanneer er een autonome exporttoename plaatsvindt, daalt de koers tot im- en export weer aan elkaar gelijk zijn, en de betalingsbalans dus weer haar evenwicht heeft gevonden.

Een verschuiving van de wand der D bak zou als een autonome kapitaalbeweging kunnen worden geïnterpreteerd. Ook een toe- of afname van de vloeistofhoeveelheid via het reservoir R_2 zou als zodanig kunnen worden geïnterpreteerd.

Ten slotte is het mogelijk om de omloopsnelheid van het geld te wijzigen door de rechterwand van de M_1 bak te verschuiven.

De didactische betekenis van het mechanische model.

Niet elke vormgeving aan gedachten spreekt een ieder in dezelfde mate aan. De ene mens is krachtens zijn geestelijke structuur in het bijzonder ontvankelijk voor een bepaalde vorm hiervan, terwijl de ander voor goed begrip een andere vorm nodig heeft. Zo verwijst Robertson ²⁾ naar een algebraïsche appendix voor „those readers only who are helped rather than frightened by the use of symbols”. Zo komt Phillips er toe om in de inleiding van het artikel „Mechanical Models in Economic Dynamics” te schrijven dat een mechanisch model „may help non-mathematicians by enabling them to see the quantitative changes that occur in an interrelated system of variables following initial changes in one or more of them”.

Ik ben geneigd om de diverse vormgevingen aan gedachten niet als substituten voor elkaar te beschouwen, maar als complementen van elkaar, want persoonlijk kom ik tot de conclusie dat naast de literaire en de meer mathematische economie de mechaniek een waardevolle plaats toekomt. Het experimenteren met de Ecocirc spreekt op nieuwe wijze aan. Het zien van vloeistofstromen bij het denken aan stroomgrootheden maakt een evenwichtige indruk, en het daadwerkelijk invloed uitoefenen op onderzoeken en verdere analyses om te verklaren wat in concreto wordt gezien.

Didactisch heeft de Ecocirc een grote betekenis omdat dit apparaat op nieuwe wijze inspireert tot activiteiten, waardoor de volgens Marshall ³⁾ voor de economist noodzakelijke eigenschappen: het vermogen om zuiver waar te nemen en om strict logisch te redeneren en verbeeldingskracht, tot verdere ontwikkeling worden gebracht.

¹⁾ A. W. Phillips, *Mechanical Models in Economic Dynamics*, in *Economica*, Augustus 1950.

²⁾ D. H. Robertson, *Money*, blz. 39.

³⁾ Alfred Marshall, *Principles of Economics*, blz. 36.

Woningexploitatie en huurpolitiek

Het is bekend, dat de maatregelen op het gebied van de huren, welke de Regering in de Troonrede van September 1954 in uitzicht stelde, geleid hebben tot een ontwerp, dat in het bijzonder beoogde de gewenste egalisatie der huren van vooroorlogse en na-oorlogse woningen nabij te brengen. In het oorspronkelijke ontwerp werd de vermindering van de spanning tussen de huren van de oude en van de nieuwe woningen nagestreefd door verhoging van de huren van de oude woningen in de hogere huurklassen en verhoging van de bijdrage voor woningwetwoningen. Dit voorstel ontmoette in de Tweede Kamer der Staten Generaal zodanige bezwaren, dat de Regering zich genoopt zag de parlementaire behandeling van de huur- en belastingvoorstellen op te schorten. Met name werd in de Tweede Kamer bezwaar gemaakt tegen de voorgestelde gedifferentieerde huurverhoging, omdat deze slechts 35 pCt van de vooroorlogse woningvoorraad zou bestrijken, waarvan 27 pCt een huurverhoging met 10 pCt en de resterende 8 pCt een verhoging met 5 pCt zou ondergaan. Het nieuwe wetsvoorstel, houdende een algemene en uniforme verhoging van het niveau der huren van oude woningen met 5 pCt, ingaande 1 September 1955, waarvan de parlementaire behandeling intussen gaande is, komt aan het genoemde bezwaar tegemoet en stelt eisen in verband met instandhouding en bewoonbaarheid met als sanctie de mogelijkheid, dat de voorgestelde huurverhoging niet van toepassing wordt verklaard. De compensatie voor de hogere huuruitgaven wordt geschapen door de per gelijke datum ingaande belastingverlagingen, waarvan de tijdelijke verlaging van de omzetbelasting op textiel en suiker en de verlaging van de lasten op de eigendom van onroerend goed verband houden met de gewijzigde huurvoorstellen.

De Regering meent, dat de beperking van de huurverhoging tot 5 pCt op zich zelf de vermindering van de spanning tussen oude en nieuwe huren in de hogere huurklassen halveert. De voorgestelde verlaging van de exploitatiekosten, ook voor nieuwe woningen, door verlaging der grondbelasting en verhoging van het door de fiscus toegestane afschrijvingspercentage voor woningen van 10 tot 15 pCt van de huurwaarde zal de rendabele huurprijs met ca 3½ pCt verlagen. De voorgestelde huurverhoging voor oude woningen en de lastenverlaging voor nieuwe woningen hebben samen het effect, dat de spanning tussen de huren van de oude en van nieuwe woningen met ongeveer 8½ pCt wordt verminderd.

* * *

Indien men weet, dat de huidige huren van met rijkssteun gebouwde nieuwe woningen naar schatting gemiddeld 25 à 30 pCt hoger liggen dan die van oude woningen, kan men erkennen, dat de voorgestelde maatregelen van betekenis zijn. De spanning tussen de huren van oude en nieuwe woningen wordt er met bijna ½ door verminderd. Het grote kunstmatige verschil in huurpeil staat nog steeds een rationele woningkeuze in de weg, zoals werd opgemerkt in het „Advies inzake het vraagstuk van de huren” van de Sociaal-Economische Raad. Gezinnen met hogere inkomens blijven in oude woningen wonen, omdat nieuwere ongeveer gelijkwaardige veel duurder betaald moeten worden. Wanneer de grootte van het gezin afneemt, blijft men liever in de oude ruimere woning, die goedkoper is dan een kleinere nieuwe woning. Als gevolg van deze begrijpelijke „honkvastheid”

zijn voor minder gesitueerde en grote gezinnen geen woningen met een passend huurpeil beschikbaar. Ook na uitvoering van de voorgestelde maatregelen zullen de huurders van nieuwe woningen zich nog in een relatief ongunstige positie bevinden.

Het na moeizame onderhandelingen bereikte compromis kan echter moeilijk anders dan teleurstellend genoemd worden, als men in aanmerking neemt, dat nog een zo brede kloof gaapt tussen het voorgesteld huurpeil en het peil, waarop van rendabele huren kan worden gesproken. Dit rendabele peil, de zgn. kostprijshuur of reproductiehuur van nieuwe woningen, ligt tussen 250 en 300 pCt t.o.v. de vooroorlogse huur. Als de voorgestelde maatregelen worden uitgevoerd, zullen de huren van oude woningen een peil bereiken van 147 pCt. Het zal dus, in het huidige tempo voortgaande, nog lange tijd noodzakelijk blijven de nieuwbouw te subsidiëren. De bouwpremies aan particulieren bedragen tegenwoordig gemiddeld f 4.000 per woning. De financieringsregelingen, premiereregelingen en de bijdragen voor de woningwetbouw legden de laatste jaren samen een last van rond f 200 mln per jaar op de begroting.

* * *

Er bestaat tussen de voornaamste politieke groeperingen ¹⁾ overeenstemming over de wenselijkheid de huren van alle woningen geleidelijk te verhogen, zodanig, dat bij het einde van de woningnood de huren rendabel zullen zijn op het dan geldende niveau van de bouwkosten. De dan nog overblijvende huurverschillen zouden uitsluitend door verschil in kwaliteit van de woning (ligging, grootte, gerief) gerechtvaardigd moeten zijn. Hiermee zou worden teruggekeerd tot het gezonde principe, dat de kostprijshuur uit het inkomen moet worden betaald. Het ingrijpen in de inkomensverdeling en de prijsvorming, geschapen door de subsidiëring van de woningbouw, zou daardoor kunnen verdwijnen. Verder is het voor allen aanvaardbaar, dat een zodanige geleidelijke huurverhoging gepaard moet gaan met maatregelen ter compensering van de hogere huuruitgaven.

Een nieuwe aanzienlijke verhoging van het huurpeil zal echter stuiten op verzet van socialistische zijde, als de gehele huurverhoging ter beschikking van de huiseigenaren zou komen. Van deze zijde werd onlangs door de heer Bommer in „Socialisme en Democratie” (zie noot 1) gesteld, dat het geldende huurpeil der vooroorlogse woningen niet alleen de lastenstijging opvangt, maar ook enige verruiming van het rendement t.o.v. vóór de oorlog betekent. De verhoging van dit huurpeil zou daarom alleen noodzakelijk zijn in verband met de noodzakelijke uitbreiding van de bestaande woningvoorraad.

De nu voorgestelde huurverhoging zal de huren brengen op het peil, dat door de meerderheid van de Sociaal-Economische Raad in 1953 aanvaardbaar werd geacht, nl. 145 à 150 pCt van het peil van 1940. Volgens de berekening van genoemde meerderheid werden onder de in 1953 geldende verhoudingen van de huurverhoging tot 145 à 150 pCt van het peil van 1940 reeds 40 punten in beslag genomen door de stijging van de ten laste van de huiseigenaren komende directe kosten (onderhouds-

¹⁾ Zie „Advies inzake het vraagstuk van de huren”, S.-E.R. 1953; „Huurpolitiek en woningpolitiek” door J. Bommer in „Socialisme en Democratie”, April/Mei-nummer; „Het huurvraagstuk”, nr 1 der geschriften van de Prof. Mr B. M. Teldersstichting; „Rechtvaardigheid en doelmatigheid van een huurbelasting”, rapport van de Commissie Thurlings, Centrum voor Staatkundige Vorming.

kosten en vaste lasten). De huurverhoging van 1 Januari 1954, met een lager percentage dan was voorgesteld door de S.-E.R.-meerderheid, bracht de kosten (huurindexcijfer 141 t.o.v. 1940 als basisjaar). De nu voorgestelde verlichting van de druk op woningexploitatie door verlaging van de grondbelasting en verhoging van het fiscaal toegestane afschrijvingspercentage zal de rendabele huurprijs met $3\frac{1}{2}$ pCt verminderen. Een recent onderzoek, verricht in opdracht van het Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting ²⁾, heeft uitgewezen, dat de kosten van het onderhoud van woningen, indien dit onderhoud op dezelfde wijze zou worden uitgevoerd als vóór de oorlog, gestegen zijn tot 385 pCt t.o.v. 1938/1939. De Sociaal-Economische Raad was in 1952 uitgegaan van een indexcijfer van 377 t.o.v. 1 Januari 1940. De onderhoudskosten zijn derhalve niet noemenswaard veranderd t.o.v. 1952. In verband met de voorgestelde verlaging van de grondbelasting kan men dus stellen, dat de directe kosten van woningexploitatie in totaal enigszins zullen dalen.

Gecombineerd met de voorgestelde verhoging der huren tot gemiddeld 147 pCt van het peil van 1940 betekent dit een stijging der huren met enige procenten boven de stijging der directe kosten van woningexploitatie t.o.v. 1940. Gezien de uitspraken van de voornaamste politieke groeperingen zal het moeilijk zijn over verdere huurverhogingen overeenstemming te bereiken. De Partij van de Arbeid heeft zich uitgesproken voor de invoering van een bestemmingsheffing op een hogere huuropbrengst, voor zover deze een redelijk geacht rendement te boven gaat. Hierbij wordt het kapitaalrente- en afschrijvingsbestanddeel op historische kostprijswaarde berekend.

* * *

Zonder ons op deze plaats te mengen in politieke strijd-vragen moge er op worden gewezen, dat het geenszins noodzakelijk moet worden geacht een huurbelasting in te voeren, als men de aanwending van de hogere huuropbrengst, voor zover deze een „redelijk geacht rendement” te boven gaat, in het belang van de volkshuisvesting wil waarborgen. Dat het in feite alleen om zodanige waarborgen gaat, is duidelijk door de heer Bommer uitgesproken in het eerder genoemde artikel. Aan een bestemmingsheffing zou nl. geen behoefte bestaan, „als de situatie zo lag, dat de vooroorlogse woningvoorraad in handen was van ondernemingen — particuliere lichamen, woningbouwverenigingen of gemeenten — die van de bouw van woningen en haar exploitatie hun bedrijf maakten”.

Een bestemmingsheffing wordt derhalve alleen gezien als een waarborg voor een meer verantwoord geachte woningexploitatie. De vraag rijst, of deze niet kan worden gestreefd met erkenning van het recht van de verhuurder op de volledige redelijk geachte huuropbrengst.

Allereerst dient dan duidelijk te worden gemaakt, dat

²⁾ Wederopbouw/Volkshuisvesting, driemaandelijke publicatie van het Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting, Januari 1955.

een sociaal gebruik van woningeigendom in de huidige omstandigheden eist, dat een zeker deel der bedragen, die door huurders van woondiensten worden betaald, ter beschikking komt voor vervanging en uitbreiding van de woningvoorraad. Dit zou echter nog geen voldoende grond opleveren. Dit deel der redelijk geachte huuropbrengst zonder meer aan de eigendom van de verhuurder te onttrekken. Wel zou hieruit kunnen worden afgeleid, dat de afschrijvingen, naar vervangingswaarde berekend of althans een deel daarvan, dienen te worden gestort in een fonds tegen afgifte a pari van waardepapieren, die recht geven op de nominale uitkering als men tot investering in de woningbouw overgaat. Een dergelijk voorstel is gedaan door de heer H. van Saane en uitgewerkt in een publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut van 1952, getiteld „Een regeling tot financiering van de woningbouw”. De consequenties van een dergelijke regeling voor de betrokkenen kunnen als volgt worden samengevat:

a. Voor de huurders zijn aan de regeling geen bijzondere voor- of nadelen verbonden, gegeven de wenselijkheid de huren met een zeker percentage te verhogen en de waarschijnlijkheid, dat compensatie voor de huurverhoging verleend zal worden.

b. De individuele huiseigenaar kan kiezen tussen onmiddellijke herinvestering van de vrijgekomen afschrijvingen, waarbij hij de volledige vervangingswaarde vergoed krijgt en het te gelde maken van de verkregen waardepapieren, die een zeker rendement zullen doen zolang de woningbouw nog niet rendabel is.

c. De bouwactiviteit, in het bijzonder van de particuliere woningbouw, zal worden gestimuleerd. Het verschil tussen de nominale waarde der gestimuleerde en de aankoopwaarde geeft een volledige vergoeding voor het onrendabele deel van de bouwkosten. Daar de koers zich zal instellen op de algemene (gemiddelde) rentabiliteit, zal de efficiënte bouwer een extra voordeel kunnen behalen.

d. De Overheid behoeft de woningbouw, die uit het fonds wordt gefinancierd, niet meer te subsidiëren.

* * *

De recente huurvoorstellen, waarover tussen de regeringspartijen overeenstemming werd bereikt, schijnen in principe de erkenning in te sluiten, dat een redelijk onderhoud een eis is van sociaal gebruik van de woningeigendom. Daaraan zal in de praktijk ongetwijfeld nog een meer concrete inhoud moeten worden gegeven. Dit doet niets af aan het beginsel, dat aan woningexploitatie ook nog andere eisen kunnen worden gesteld dan aan het drijven van een willekeurige handelszaak of fabriek.

Indien men van mening is, dat in de huidige omstandigheden op gelijke gronden een eis kan worden gesteld ten aanzien van herinvestering der afschrijvingen op de bestaande woningvoorraad, zou overeenstemming op een voorstel in de geest van de hiervoor genoemde regeling gezins uitgesloten zijn.

Rotterdam.

Drs A. C. J. SARS.

De tegenwoordige en toekomstige markt van autobanden

Productieverhoudingen.

Onlangs hebben wij hier beschreven hoe de vruchten van steeds grotere productie van autobanden en hun steeds langere levensduur, de verbruikers vrijwel cadeau werden gegeven ¹⁾. Als verklaring van deze goedgeefsheid werd genoemd de hevige concurrentiestrijd, die in het verleden bandenproducenten en -handel er toe noopten elkander te overbieden in kwaliteitsproducten en in prijsreducties. Dit laatste heeft in de Verenigde Staten zelfs een zo grote rol gespeeld, dat de goede hoedanigheden der banden daarbij wel in het gedrang kwamen, als het ging om producten zonder fabrieksmerk.

Naar het ons voorkomt hangt de vraag, of de verbruikers in de toekomst nog verdere prijsverlagingen resp. verbeteringen (en vooral „gratis“-verbeteringen!) in de autobanden kunnen verwachten, ten nauwste samen met deze concurrentieverhoudingen.

Onwillekeurig is men dan geneigd aandacht te schenken aan de concentratieverschijnselen, zoals men die meent te kunnen bespeuren in de snelle groei van enige gerenommeerde ondernemingen. Hoe groter deze concentratie, des te groter schijnt immers de kans, dat de tamelijk vrije markt der autobanden zich zal ontwikkelen tot een oligopolistische markt.

Vergeleken met het „magische jaar“ 1938 is althans in de Verenigde Staten het aantal der bandenfabrieken kleiner (gedaald van 32 in 1938 tot 22 in 1953) en hun gemiddelde productie groter geworden (gestegen van 1,3 mln banden in 1938 tot 4,4 mln in 1953). In tabel I zijn enige indicatieve gegevens betreffende de gezamenlijke bandenproductie der voornaamste landen bijeengebracht.

TABEL I.

Wereldproductie aantallen autobuitenbanden

	1938		1953	
	productie × 1.000.000	productie × 1.000.000	aantal onder- nemingen	gem. prod. per ond. × 1.000.000
Verenigde Staten	40,9	96,1	22	4,4
Groot-Brittannië	6,4	8,1	15	0,5
Frankrijk	4,5	6,5	10	0,7
Duitsland a)	4,0	5,0	7	0,7
Overige landen	14,2	51,3	?	?
Wereld	70,0	167,0	—	—

a) In 1953: West-Duitsland.

De cijfers voor de Verenigde Staten zijn bepaald *niet* representatief voor de gemiddelde productie der Amerikaanse bedrijven omdat van de 22 ondernemingen, welke in 1953 autobanden produceerden, er 4 (Firestone, Goodyear, U.S.Rubber en Goodrich) ten minste 70 pCt van het totaal leverden, waardoor de gemiddelde jaarproductie der 18 andere ondernemingen gemiddeld „slechts“ 1.600.000 stuks beliep. Het is duidelijk, dat de kleine Amerikaanse bedrijven alleen zijn te vergelijken met de grootste Europese bedrijven.

Om een indruk te verkrijgen van de *waardeverhoudingen* der nationale productie zijn in tabel II de tonnages genoemd, die per jaar vrij nauw met de verhoudingen in de geldomzetten overeenkomen.

Ofschoon, geoordeeld naar de absolute omvang der bandenproductie en de gemiddelde omvang per onderneming, vooral de Verenigde Staten veel aan betekenis

hebben gewonnen, is dit blijkbaar niet het geval met hun plaats in de wereld, die eer kleiner dan groter is geworden. Het zelfde geldt voor de belangrijkste drie Westeuropese bandenleveranciers: Groot-Brittannië, Frankrijk en (West-)Duitsland.

TABEL II.

Wereldproductie tonnages autobuitenbanden

	1938		1953	
	productie × 1.000 t	pCt	productie × 1.000 t	pCt
Verenigde Staten	620	48	1.430	46
Groot-Brittannië	120	9	167	5
Frankrijk	50	4	83	3
Duitsland a)	100	8	95	3
Overige landen	400	31	1.365	43
Wereld	1.290	100	3.140	100

a) In 1953: West-Duitsland.

Voor een goed deel is deze relatieve verzwakking te wijten aan de zeer snelle opkomst van de Sowjet Unie. Hoewel over dit gebied alleen gebrekkig en onbetrouwbaar materiaal ter beschikking staat, is het vrijwel zeker, dat haar tegenwoordig productieniveau in ieder geval het drievoudige van het vooroorlogse bedraagt. Maar ook zonder mederekening van de invloed van dit gebied op de wereldverhoudingen kan men de stelling handhaven, dat het Amerikaanse aandeel in de wereldproductie niet of ternauwernood is gestegen, terwijl dat van West-Europa zelfs opvallend is verminderd (tabel III).

TABEL III.

Aandeel Verenigde Staten en West-Europa in de wereldbandenproductie, excl. Sowjet Unie

	1938	1953
	in procenten	
Verenigde Staten	53	56
Groot-Brittannië	11	7
Frankrijk	5	3
Duitsland a)	9	3
Overige landen	22	31
Totaal	100	100

a) In 1953: West-Duitsland.

Spreading en bundeling.

Gerekend per land of continent kan men dus niet zoals aanvankelijk gesteld van concentratie, doch eer van het tegenovergestelde spreken. Dit is niet te verwonderen, gezien het complex van maatregelen, waarmee vele landen buitenlandse belangen gedwongen hebben, hun bedrijven te versnipperen.

In de laatste jaren was het streven naar zelfvoorziening een gemeenschappelijk begeren van vele staten en staatjes. Zij gaven de voorkeur aan de vestiging van kleine bedrijven in het binnenland boven invoer uit de grote centra elders. Van een negental der belangrijkste Zuid Amerikaanse staten hebben wij kunnen vaststellen, dat daarin thans 26 bandenfabrieken gevestigd zijn, waarvan 16 in bezit van de belangrijkste Amerikaanse ondernemingen en 4 van Westeuropese huizen. De gezamenlijke jaarproductie belooft niet meer dan 4 mln banden, dit is 150.000 banden per onderneming!

Het aantal gebieden, waarheen de oude productiecentra kunnen exporteren, is dus verminderd. Zonder opgave van de werkelijke exporten, zoals in tabel IV,

¹⁾ Zie „De economische functie van autobanden“ in „E.-S.B.“ van 22 Juni 1955.

zou men evenwel tot de foutieve conclusie kunnen geraken, dat de decentralisatie der fabricage-eenheden gepaard is gegaan met vermindering van de internationale handel.

Dank zij het inmiddels veel omvangrijker wereldverkeer is zij de in de statistieken zichtbare uitvoer van „losse” banden als die van de banden, gemonteerd op exportauto's (d.w.z. de statistisch onzichtbare partijen), opvallend toegenomen.

TABEL IV.

Bandenuitvoer der voornaamste productielanden

	1938			1953		
	los × 1.000	op auto's × 1.000	totaal × 1.000	los × 1.000	op auto's × 1.000	totaal × 1.000
Verenigde Staten	1.060	1.500	2.560	1.540	1.730	3.270
Groot-Brittannië	1.220	420	1.640	1.560	2.460	4.020
Frankrijk	310	120	430	1.350	590	1.940
Duitsland a)	180	180	360	—	1.040	1.040
Totaal	2.770	2.220	4.990	4.450	5.820	10.270

a) In 1953: West-Duitsland.

Men kan hieruit concluderen, dat de afzetmarkt in haar geheel een dynamisch karakter heeft, vol van verschuivingen naar extensiteit en intensiteit, vol ook van veranderingen in bedrijfsorganisatorisch en financieel opzicht aan de zijde van het aanbod.

Wat het laatste betreft zij gewezen op de politiek van licentieverlening en vooral van deelnemingen in buitenlandse ondernemingen, zoals deze door de voornaamste Amerikaanse industrieën in verschillende landen — w.o. West-Duitsland — thans zeer actief wordt gevoerd.

Zolang er zoveel beweging heerst op de gebieden van productie en afzet, en zolang er nog geen duidelijke consolidatie der verhoudingen in zicht is, zal men dus op voortduren der onderlinge mededinging kunnen rekenen.

Nieuwe vindingen.

Deze situatie komt ongetwijfeld ten goede aan de consumenten, welke van allerlei nieuwe verbeteringen in bandenconstructies kunnen profiteren, zoals de „tubeless”- en „self sealing tires”, de banden met „life-savers”, nylon en zelfs staaldraad in koordlagen enz. Dit zijn alle verbeteringen, waaraan niet alleen vele jaren van wetenschappelijk onderzoek, experimenten in proeffabrieken en gebruik van kostbare „test-fleets” vooraf gingen, maar waarvoor men bij de invoering voor normale seriefabricage ook zeer grote offers aan nieuwe machines, veranderingen in opstellingen en fabricageschema's moest brengen.

Op het ogenblik daagt een nieuw phenomeen aan de horizon, de „lifetime-tire”. Deze band zal in zoverre van het normale product afwijken, dat het loopvlak niet langer uit een rubber-gasroet mengsel bestaat, doch uit een kunststof met bijzonder hoge slijtvastheid. Te oordelen naar de hoedanigheden van dit loopvlak, zou de daarmee toegeruste band wel een vervoersprestatie van 160.000 km kunnen leveren in plaats van het nu geldend gemiddelde van 40.000 km. Men kan zich voorstellen, wat voor terugslag de introductie der „lifetime-tire” op de totale omzetten der banden zou kunnen veroorzaken. Producenten en handelaren zouden gelijkelijk in de hieruit voortkomende besnoeiing van hun afzet moeten delen. Ook de loopvlakvernieuwingsindustrie en zelfs de regeneraatsindustrie — welke alleen

kan bestaan bij een overvloed van afgedankte banden — zouden hierdoor getroffen worden.

Uiteraard staat een dergelijke ontwikkeling nog geenszins vast. De statistisch gemiddelde levensduur zal lager liggen dan die welke op grond der slijtageweerstand behaald kan worden, omdat door beschadigingen e.a. altijd een deel der banden aan een ontijdig levenseinde komt. Bovendien zal de ervaring moeten leren, of verhoging der slijtageweerstand niet gepaard gaat met achteruitgang in andere opzichten, zoals de slipvastheid.

Verder moet men in aanmerking nemen, dat de betekenis van de „lifetime-tire” voor de zware bandentypen veel minder ingrijpend is dan voor de lichte typen, omdat hun gemiddelde levensduur per loopvlak reeds zeer hoog ligt (vermoedelijk meer dan 80.000 km).

Belangrijker is echter de kwestie der prijsverhoudingen. Om het welslagen in de afzet van deze band te berekenen, kan men niet volstaan door de extra prijs, die men voor deze „lifetime-tire” zal moeten betalen, af te wegen tegen zijn extra levensduur. „While it might seem that autoists would be glad to spend a few more dollars to get twice as much mileage”, aldus één fabrikant, „this is doubtful from what we know of tire buying habits. Premium tires are hard to sell”.

En hoe zal bij een commercieel aanvaardbare prijs dan de verhouding zijn tot de prijs van een één of meer malen vernieuwde „gewone” band?

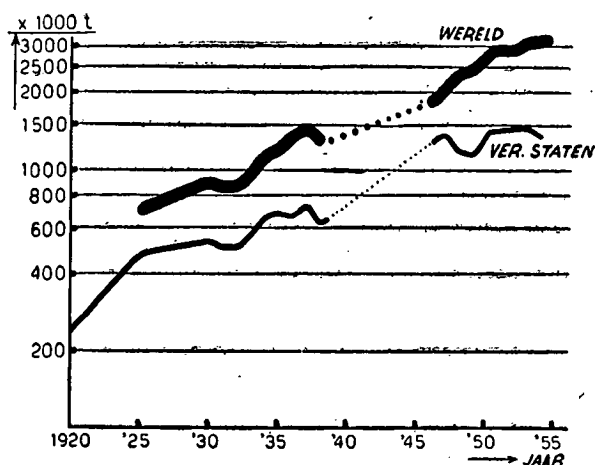
Ofschoon men met technische verwezenlijking van dit nieuwe bandentype dus rekening moet houden, zal men zich in de speculaties over de denkbare gevolgen moeten matigen.

Men zal daarbij vooral dienen te letten op de voortdurende groei van de vervoersbehoefte zelf, die toch al prikkelt tot de roep om steeds meer banden en steeds hogere prestaties.

De toekomstige afzetmogelijkheden.

Figuur 1, waarin de wereldomzetten van banden zijn weergegeven, illustreert de regelmatige versnelling van deze groei. Het is niet moeilijk, hieruit de toekomstige wereldvraag te extrapoleren.

Figuur 1.

Verloop der productie van alle typen autobanden (1920—1954)

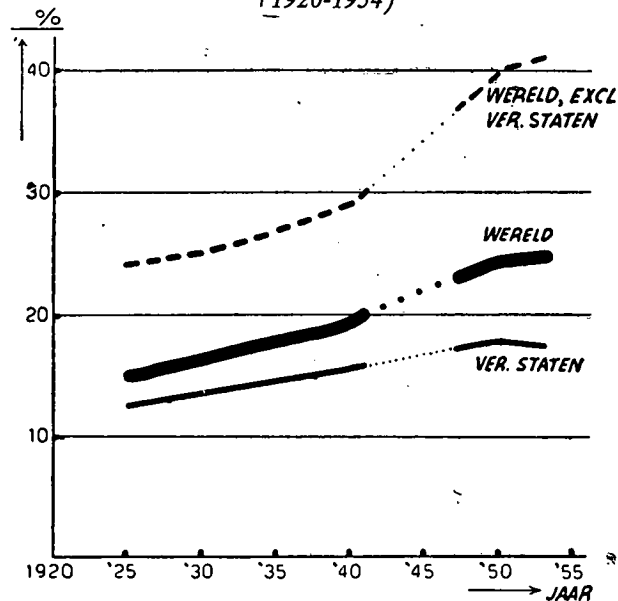
Op twee facetten van deze ontwikkeling zouden wij willen wijzen:

1°. De afnemende groei in de Verenigde Staten. Deze kan in verband worden gebracht met de aard van de tegenwoordige auto-expansie. Van alle Amerikaanse gezinnen bezit 73 pCt reeds één of meer auto's. Hun gezamenlijk bezit is zo groot, dat hiermede alle gezinnen voorzien zouden kunnen worden. Redelijkerwijs kan het bandenverbruik per gezin slechts degressief verlopen. Dit geldt uiteraard voor de autobezitters, die gaan dupliceren, maar ook voor de resterende 27 pCt gezinnen, waarvan het grootste deel slechts zeer lage inkomens heeft. Men bedenke, dat zelfs in de Verenigde Staten een zeker luxe karakter aan het autobezit niet vreemd is, omdat er tussen inkomstniveau en autobezit nog altijd een duidelijke samenhang bestaat.

2°. De relatief steeds belangrijker plaats in productie en afzet der *zware* bandentypen, zoals die veroorzaakt wordt door de toenemende betekenis van de vrachtwagens in het totale autopark (figuur 2). Over de gehele wereld genomen, is het jaartonnage der zware banden reeds 50 pCt hoger dan dat der lichte banden. In de Verenigde Staten zijn de zware banden weliswaar niet overheersend, maar gedurende de laatste 30 jaren is hun betekenis ook daar, ondanks de elders nergens geëvenaarde toeneming in afzet van de personenautobanden, allengs belangrijker geworden.

Figuur 2.

Aandeel der vrachtwagens in het totale autopark (1920-1954)

Het lijkt nauwelijks nodig, hier op te merken, dat de zware typen nog meer op de voorgrond treden, naarmate het niveau van economische ontwikkeling van het verbruiksland lager is. Dit geldt o.a. voor West-Europa, waar het numerieke overwicht der personenautobanden in de drie belangrijkste productielanden (Groot-Brittannië, Frankrijk en West-Duitsland) ten opzichte van de vrachtautobanden reeds geringer is, zodat daar, naar het tonnage gerekend, de zware typen de lichte typen aanmerkelijk overtreffen. In de economisch onderontwikkelde landen ten slotte bestaat ook een numeriek overwicht der vrachtwagenbanden.

De grootscheepse wegenprojecten, die overal ter wereld in uitvoering zijn of worden voorbereid, werken dit overwicht nog verder in de hand.

Wij denken hierbij aan projecten zoals het systeem der trans-Afrika wegen en de daarbij aansluitende plannen van Belgisch Congo en vervolgens aan die voor het Latijns gedeelte der Carretera-Panamericana, welke uitvoering intensiever goederenverkeer en economische ontplooiing van de betrokken continenten mogelijk maakt: het is immers de grote stap van ontoegankelijkheid en isolement naar trans- en intercontinentaal verkeer.

Verdere intensivering van het wegvervoer zal in Europa worden bevorderd door de uitvoering van alle plannen voor de E-wegen en de daarbij dringend nodige nationale verdichtingen, zoals in de Duitse Bondsrepubliek.

En ten slotte het 10-jarenplan van de Regering der Verenigde Staten, waarvan de kosten \$ 50 mrd zullen bedragen.

Slotopmerkingen.

Summa summarum kan dus worden gesteld, dat de naaste toekomst voor de verdere ontwikkeling van het motorisch wegvervoer vele zeer gunstige aspecten bevat.

Speciaal voor het vrachtovervoer lijkt eensnelle expansie mogelijk.

De hoogte der *kosten* van dit additionele vrachtovervoer en dus ook de hoogte der *kosten* van de daartoe nodige banden zijn belangrijke factoren voor de mate der expansie.

In de „arme” landen is deze expansie vooral een financieringsvraagstuk; in de „rijke” landen vooral een concurrentievraagstuk.

De taak voor de bandenproducenten lijkt daarmee aangegeven: zij zullen voort moeten gaan op de reeds sinds lang ingeslagen weg, banden te leveren, welke langdurig zware taken kunnen vervullen tegen prijzen, die het wegverkeer steeds attractiever maken.

Voorburg.

Drs J. C. GERRITSEN.

Voorstel tot veeteeltverbetering in onderontwikkelde landen

Inleiding.

Beziet men het grondgebruikspatroon van de achtergebleven gebieden, dan valt het steeds weer op, dat dit, ten gevolge van natuurlijke factoren, overwegend wordt gevormd door weilandgebruik. Waar enerzijds dit weilandgebruik zo'n belangrijke plaats inneemt in de agrarische structuur van de achtergebleven gebieden, en er anderzijds zoveel pogingen worden gedaan om die gebieden tot economische ontwikkeling te brengen, is het merkwaardig te moeten constateren, dat men in het algemeen weinig of geen aandacht besteedt aan de eventuele mogelijkheden,

die er zouden kunnen liggen om mede via een optimaal economisch weilandgebruik bij te dragen tot oplossing van het ontwikkelingsvraagstuk. Gemeten aan de belangstelling die deze sector van het agrarisch economisch leven in dit opzicht geniet, is het juist alsof deze mogelijkheden allemaal zouden zijn benut of alleen nog maar van ondergeschikte betekenis zouden zijn. Niets is echter minder waar.

Ook al is de grond in het algemeen niet zeer vruchtbaar en het klimaat in deze gebieden niet zeer gunstig, toch kunnen de mogelijkheden tot een bijdrage in de econo-

mische ontwikkeling langs deze weg van grote betekenis zijn. Het besteden van meer aandacht aan deze problemen is dan ook zeker verantwoord. Vooral omdat er nog vele om een oplossing vragen, speciaal in economische zin, wat wil zeggen, dat er in vele dier gebieden nog zal moeten worden gepoogd het weiland, door middel van de er op grazende dieren, op de meest gunstige manier in proteïne-rijk menselijk voedsel om te zetten, en wel voornamelijk in een voldoende hoeveelheid kwalitatief goede melkproducten. Indien nl. de situatie in de melkproductie kan worden verbeterd, dan opent dit belangrijke wegen, die tot de gestelde doeleinden kunnen leiden. Daardoor wordt nl. niet alleen de mogelijkheid gecreëerd tot een verbetering van het voedingsniveau (iets wat in vele dier gebieden dikwijls zeer noodzakelijk is) maar tevens wordt de mogelijkheid opengesteld tot het ontstaan of de uitbreiding van de zuivelindustrie, en daarmee tot een betrekkelijk snel middel om het inkomen der boeren te doen toenemen, welke toeneming op haar beurt weer een fundamentele stimulans kan zijn op de weg naar de landbouw en de algemene economische ontwikkeling dier gebieden. Hiermee wil dus gezegd zijn, dat de positie van het weiland wel degelijk van groot belang kan zijn voor de ontwikkeling der achtergebleven gebieden.

Dit betekent dus ook, dat de voorwaarden, waaronder het weiland aan de veehouders ter beschikking wordt gesteld, determinerende factoren kunnen zijn voor het resultaat dier ontwikkeling. Van de productievoorwaarden nu, die bij dit weilandgebruik een vooraanstaande rol kunnen spelen, moet worden genoemd de wijze, waarop dit weiland aan de veehouders in gebruik wordt gegeven. In de meeste dier achtergebleven gebieden geschiedt dit in de vorm van een bepaald gemeenschappelijk bezitstype. De taak die wij ons hebben gesteld is te onderzoeken of dit wel het juiste type is voor een zo gunstig mogelijke economische ontwikkeling, of dat misschien een ander type de voorkeur verdient. Te dien einde stellen we ons voor achtereenvolgens na te gaan:

1. wat de inhoud is van dat gemeenschappelijke bezitstype voor het weiland;
2. aan welke eisen de bezitsvorm economisch moet voldoen in het algemeen;
3. of het huidige overheersende type in overeenstemming is met die gestelde eisen;
4. en wanneer dit voorgaande dan niet het geval mocht zijn, dan aan te geven hoe die gestelde doeleinden in de praktijk eventueel wel zouden kunnen worden verwezenlijkt.

Het gemeenschappelijke bezitstype voor het weiland.

In vele der achtergebleven gebieden en met name praktisch in al de landen ten Zuiden van de Sahara, treft men nog in zeer sterke mate het gemeenschappelijk bezitstype voor het weiland aan. Dat betekent dan dat aldaar ieder bezit is van een bepaalde gemeenschap, meestal een stam of bepaalde delen daarvan. Men maakt gretig gebruik van dat recht, dat gratis of tegen betaling van een zeer luttel bedrag kan worden verkregen. Waar in de meeste dier gebieden om verschillende motieven, de mensen allen een sterk geworteld verlangen bezitten een zekere vee-stapel te bezitten, onverschillig wat de kwaliteit daarvan is, is het begrijpelijk dat het overheersende beeld in die gebieden is: slechte weiden met een overbezetting aan minder goed vee.

In bepaalde landen tracht men dit beeld te verbeteren

door een vrijwillige veebeperking te vragen. In de meeste dier gevallen levert dit echter maar een pover resultaat op. In andere landen weer ziet men een ingrijpen van overheidswege om verbetering in de situatie te kunnen bewerkstelligen. Dit is bijv. het geval in Zuid-Afrika en Rhodesia. Door middel van het zgn. verplichte veebeperkingssysteem, waarbij op bepaalde tijden regelmatig van overheid een bepaald aantal ieder de verplichting wordt opgelegd een bepaald aantal stuks van de hand te doen (hetzij door verkoop, hetzij door slachting), tracht men het aantal stuks vee op de weiden meer in overeenstemming te brengen met de veevoedingscapaciteiten daarvan. Nu zou het een te groot regeringsapparaat vergen om regelingen voor ieder afzonderlijk te treffen, al naar gelang de economische prestaties die ieder levert, nog afgezien van het feit of deze „überhaupt" wel direct te bepalen zouden zijn. Derhalve moet hier praktisch altijd voor iedereen dezelfde geldende maatregel worden genomen en is de goede boer meestal ook de dupe. De goede veehouders verlenen dan ook in het algemeen geen medewerking aan deze methode, en ook de minder goede veehouders zien met lede ogen telkens weer de doorvoering van dit „cullingsysteem", het uitvloeisel van de bepaalde vorm van gemeenschappelijk bezit voor het weiland.

Economische eisen waaraan een juiste bezitsvorm moet voldoen.

Voorop kan worden gesteld dat ieder bezitssysteem zal moeten trachten bepaalde stoornissen te voorkomen die de landbouw in ongunstige zin zouden kunnen beïnvloeden. We denken daarbij speciaal aan verschijnselen als versnippering van de grond, of het geven van „incentives" aan de landbouwer om maar direct zoveel mogelijk uit die grond te halen, of een dusdanige vrije verkoop van de grond, dat er gemakkelijk speculatie kan optreden etc. Al deze hindernissen moeten zoveel mogelijk uit de weg worden geruimd in ieder bezitsvormsysteem. Verder zal er voor moeten worden gezorgd, dat het stelsel aan de volgende fundamentele voorwaarden voldoet:

1. het moet zoveel mogelijk de gelegenheid bieden tot het meest economische en meest efficiënte gebruik van de grond;
2. het moet ook de gelegenheid bieden tot een juiste verdeling van het inkomen dat uit de arbeid, op die grond verricht, wordt verkregen. Een en ander is niet alleen van belang uit economisch gezichtspunt, maar ook vanuit het gezichtspunt van gelijkheid en sociale rechtvaardigheid, welke zo noodzakelijk zijn voor het materiële, morele en geestelijke welzijn van hen die bij het landbouwwerk zijn betrokken;
3. het moet ook voldoende financiële inkomsten voor de staatsbudgetten verzekeren, vooral daar, waar het staatsbudget in sterke mate afhankelijk is van inkomsten, die uit een belasting op de landbouw moeten worden verkregen.

Dit zijn in het algemeen de direct noodzakelijke doeleinden die in het oog moeten worden gehouden. Op lange termijn bezien echter moeten daarbij nog andere doeleinden in acht worden genomen en wel:

4. het systeem moet van zodanige aard zijn dat het de vruchtbaarheid van de grond zal handhaven;
 5. het moet een bepaalde levensstandaard van de individuen op een in punt 2 genoemd dusdanig niveau houden, dat voor hen een redelijk aandeel in het totale inkomen zal kunnen blijven gehandhaafd.
- Dit zijn dan de voornaamste doeleinden waaraan o.i.

een juist grondbezitssysteem in het algemeen en dus ook een bezitssysteem voor het weiland zal moeten voldoen. In het nu volgende zullen we dit ideale aan het eerder genoemde bestaande systeem gaan toetsen.

Toetsing van het actuele aan het ideale bezitssysteem.

Beziet men hoe de huidige toestand is en hoe de situatie zou moeten zijn, dan blijkt dat er in dezen weinig overeenkomst bestaat tussen het zijn en het moeten te zijn. Immers aan de eerst genoemde eis voor een juist bezitssysteem, die luidt dat het zoveel mogelijk de gelegenheid moet kunnen bieden tot een optimaal economisch gebruik van het weiland, wordt vrijwillig niet voldaan. Alleen wanneer de Overheid hier steeds opnieuw ingrijpt kan dit in de juiste banen worden geleid — en dan eigenlijk nog maar gedeeltelijk — want andere oorzaken, zoals onverschilligheid e.d., blijven het optimaal economisch gebruik van dat weiland in de weg staan en zorgen er mede voor dat ook praktisch nooit aan de door ons gestelde vierde eis, die productiecapaciteit van dat weiland ook zoveel mogelijk op lange termijn te handhaven, wordt voldaan.

Ook met betrekking tot het juiste aandeel in het productieresultaat wordt er in het algemeen door dit systeem niet voldaan aan de eisen, die een goed grondbezitstelsel daaromtrent stelt. Immers, ook al poogt iemand door betere kwaliteit vee een groter aandeel in het totale inkomen van dat vee te verkrijgen, toch zal het „incentive” al spoedig worden weggenomen wanneer hij ziet dat anderen met minder kwaliteit aan vee, hetzelfde gebruiksrecht op de weide hebben.

Zoals het systeem thans werkt, brengt het de staat praktisch niets of zeer weinig op aan financiële inkomsten. Maatschappelijk noch individueel is het stelsel in overeenstemming met het ideale.

Ook al is dit ideale het geval, dan moet echter toch wel worden bedacht, dat niet zonder meer het gemeenschappelijke bezitstelsel voor het weiland overboord moet worden gegooid, en dat er een complete hervorming van het bezitssysteem in dezen moet worden doorgevoerd. Dit is nl. vooralsnog niet aan te bevelen en wel vnl. hierom niet, omdat het gemeenschappelijk bezitssysteem bepaalde psychologische voordelen kent, die in dergelijke gebieden niet hoog genoeg kunnen worden geschat. Wij doelen hier op de gelijke rechten die het kent. Vooral bij hen die in stamverband leven, is die gelijkheid, tot uiting komend in dezelfde toegangsrechten tot zowel het goede als het minder goede weiland, van groot belang. Waar dit het geval is en waar er aan het oude systeem zulke grote economische bezwaren kleven, dat het onverantwoord is het in zijn huidige vorm te handhaven, zal derhalve moeten worden getracht een dusdanige vorm te vinden, die de psychologische, sociale en economische voordelen in een bepaald type kan verenigen. Deze vorm zullen wij hier ten slotte aangeven.

Wijze waarop de gestelde doeleinden in de praktijk zouden kunnen worden verwezenlijkt.

Wil men in de richting gaan van een juiste economische ontwikkeling, dan zal een zekere leiding ook op dit terrein in de achtergebleven gebieden noodzakelijk zijn. Het „laissez faire — laissez aller”-beginsel zal hier immers evenmin een oplossing brengen, als het dat in de moderne tijd doet in de economisch ontwikkelde landen. In de achtergebleven landen dient dus o.i. een of andere autoriteitsvorm gehandhaafd of opgericht te worden, die de administratie over het weiland zal moeten voeren, een autoriteit die:

- a. genoeg gezag zal moeten bezitten om te kunnen verzekeren dat de individuele leden van die gemeenschap niet meer dan een bepaald aantal dieren op het gemeenschappelijke weiland zullen laten grazen;
- b. over voldoende financiële bronnen zal moeten kunnen beschikken om haar gezag te kunnen handhaven, genoeg arbeidskrachten te kunnen houden, erosie te kunnen tegengaan, voor voldoende water te kunnen zorgen etc., kortom om in het algemeen ieder noodzakelijk werk te kunnen doen ter verbetering van dat weiland.

Leiding is dus noodzakelijk, alhoewel in het algemeen hier aan een niet al te sterke inmenging van overheidswege de voorkeur moet worden gegeven. Dit voor ogen hebbende wordt dan het probleem: hoe zou nu eventueel een goed systeem kunnen worden ontwikkeld, dat met het minst mogelijke van die leiding, toch zo efficiënt mogelijk aan de door ons gestelde eisen voor een economisch juist bezitssysteem zou kunnen beantwoorden? Als oplossing van dit vraagstuk zouden we willen voorstellen een dusdanig stelsel in te voeren, waarbij een niet-fixe pacht prijs wordt ingeschakeld. Doet men dit nl., dan kunnen door middel van die prijs de economische mogelijkheden worden gereguleerd en kunnen de bezwaren, die aan het huidige „gratis-systeem” kleven, uit de weg worden geruimd.

Die prijs zou rekenkundig gemakkelijk kunnen worden vastgesteld. Neem bijv. aan, dat door middel van grondonderzoek 10.000 dieren kunnen grazen. Er op een gegeven gebied 10.000 dieren kunnen grazen. Neem verder aan, dat de staat uit die bepaalde weide-oppervlakte een inkomen wenst te verwerven van £ 2.000. Dan zou dat betekenen dat er per dier 5 shillings aan „grasrechten” zouden moeten worden betaald. Dat zou dus de minimum prijs zijn, die dan als pacht zou moeten gelden.

Aangenomen dan, dat dit bepaald is, rijst de vraag: wiens vee men daar moet laten grazen. Daarvoor zouden we het volgende systeem willen voorstellen:

1. de draagcapaciteit van een gegeven gebied vast te stellen voor het vee;
2. alle families, die thans een of ander aandeel in het gemeenschappelijk bezit van het grasland hebben, dit in beginsel te laten behouden;
3. aan elke familie toe te staan een gelijke maximale hoeveelheid aan vee te hebben op dat gemeenschappelijke weiland;
4. datgene wat boven dat maximum uitgaat door middel van één enkele selectering te doen verdwijnen;
5. daarna zullen dus allen — goede zowel als minder goede veehouders — op gelijk niveau kunnen beginnen, dus met hetzelfde maximum aantal dieren;
6. voor het recht van het laten grazen van het vee zullen zij dan een pacht prijs dienen te betalen, die de eerste keer op de aangegeven eenvoudige wijze bijv. van overheidswege kan bepaald;
7. op basis daarvan moet dan door middel van het functionneren van die vrije pacht prijs een verpachten en onder-pachten van het grazingsrecht worden toegestaan;
8. het zou er dan op neerkomen, dat zij, die geen vee doen grazen, maar er wel het recht toe hebben, een pacht prijs zouden kunnen ontvangen, die, mits hoog genoeg, voor de minder goede veehouder een stimulans zou kunnen zijn om van zijn rechten afstand te doen ten behoeve van een andere pachter. Deze zou

dan, mits dit natuurlijk renderend genoeg voor hem zal zijn, meer dieren kunnen aanhouden dan het van te voren toegestane maximum;

9. door die vrije schommeling van die pachtprijs zouden dan ook de beste veehouders in staat gesteld worden, om het hoogste te bieden en het grasrecht van anderen over te nemen en zou op die manier ook het economisch optimum voor het geheel kunnen worden bereikt;
10. door middel van een of ander contrôlesysteem kan dan daarbij nog worden gezorgd, dat een bepaald percentage van de resultaten van die handel aan de staatskas ten goede komt; een percentage, dat, al naar gelang van de plaats van de „bottle-neck” van het systeem, een verschillende invloed zou moeten kunnen uitoefenen op de wens tot pachten of verpachten.

Er zullen uiteraard in het begin vooral bezwaren worden gemaakt tegen de invoering van een dergelijk stelsel, maar door middel van het zogenaamde „*divida et impera*”-systeem zou moeten worden getracht enige der veehouders als voorstanders van de nieuwe methode te krijgen. Heeft men eenmaal zo'n bepaalde groep van voorstanders, zo'n groep met een zekere invloed in hun gemeenschap, dan bestaat er in principe wel een goede kans om dit systeem ook verder door te voeren.

Het al of niet welslagen van dit door ons voorgestelde stelsel zal in grote mate afhangen van het feit, of het door ons genoemde punt 8 zal kunnen worden gerealiseerd, dat is dus of bepaalde veehouders er toe zullen kunnen overgaan om zekere delen van, of het gehele recht van vee-grazing aan anderen te verpachten. In principe komt het er dus op neer, of zij er toe bereid zullen kunnen worden bevonden om hun veestapel te verminderen ten gunste

van een vermeerdering van hun geldinkomen, of dus m.a.w. het ene, dan wel het andere motief van handelen de overhand heeft.

Conclusie.

Niet door een algehele hervorming aan te brengen in het gemeenschappelijk bezitssysteem van het weiland, maar wél door daarin bepaalde veranderingen te bewerkstelligen, zou in de meeste der achtergebleven gebieden in dit verband de mogelijkheid kunnen worden gecreëerd om niet alleen de daar bestaande economische misstanden op dit terrein weg te werken, maar ook om een baan te effenen voor een juiste economische ontwikkeling. De voordelen van het door ons voorgestelde systeem zouden zijn, dat:

1. het tegenwoordig in vele dier gebieden weinig populaire veeselecteringssysteem zou worden beëindigd;
2. de overheidsleiding tot een minimum zou worden gereduceerd;
3. het weiland, ook op lange termijn, zo economisch mogelijk zou worden gebruikt;
4. zowel aan de pachter als aan de verpachter een juist „incentive” zou worden gegeven om altijd een redelijk aandeel in de economische resultaten te verkrijgen;
5. de staat op die manier bepaalde financiële inkomsten zou genieten;
6. „last but not least” mede daardoor een bijdrage zou worden geleverd in de ontwikkeling van het economisch denken van die mensen, een geestelijk proces, dat ten slotte vóór alles wordt vereist, wil de gewenste economische ontwikkeling van die achtergebleven gebieden bereikt en gehandhaafd kunnen worden.

¹s-Gravenhage.

Dr Jacques J. B. P. van Lierde.

Europese overpeinzingen

Tien jaar na de eerste wereldoorlog, in 1929, stond het Westen aan de vooravond van de Grote Depressie, die vervolgens de wereldeconomie tot in zijn grondvesten heeft geschokt. In 1955, tien jaar na de tweede wereldoorlog, trekt de economische barometer opnieuw veler belangstelling. Wat gaat er ditmaal komen: opnieuw zwaar weer, of alleen maar plaatselijke verstoringen, of zelfs blijvende zonneshijn, een verdere opbloei van de sinds 1945 herwonnen welvaart?

Het zoeken naar een historische parallel is een boeiende maar gevaarlijke bezigheid. Boeiend, omdat de loop der dingen in het verleden aldus een toekomstvoorspelling schijnt te wettigen. Gevaarlijk, omdat te licht wordt vergeten, dat ieder tijdperk, zeker ook in de economische historie, zijn eigen kenmerken heeft, zodat een volledig parallelisme nimmer bestaat. Vooral tussen de West-europese economie van een halve generatie geleden en die van thans bestaan zodanig grote, zo niet onmeetbare verschillen, zowel ideëel als materieel, dat elke poging om lering te trekken uit een vergelijking moet vastlopen in generalisaties. Enigszins paradoxaal kan deze stelling worden toegelicht met de overweging, dat de Westerse regeringen de depressie der jaren dertig wellicht hadden kunnen vermijden, wanneer zij over dezelfde hoeveelheid informatie over elkanders economische situatie en economisch-politieke opvattingen — en daarmee over hun

gezamenlijk perspectief — hadden beschikt als zij thans doen.

De beschikbaarheid van dit soort gegevens, in veelal naar moderne inzichten geordende vorm (en natuurlijk de bereidheid der nationale regeringen om met deze meteorologie zorgvuldig rekening te houden!) stempelt inderdaad de huidige economische constellatie tot „anders dan vroeger”, anders dan de periode tussen 1919 en 1939. Zo gezien, ontlene instellingen op Europees plan, zoals de O.E.E.S., de Bank voor Internationale Betalingen, de Economische Commissie van de V.N. te Genève e.d., alleen al hun bestaansrecht aan het feit, dat ze op geregelde tijden hun gefundeerd oordeel over de internationale economische situatie op papier in circulatie brengen.

Keren wij thans terug tot het jaar 1955 — met, oprecht gesproken, het jaartal 1929 nog op de achtergrond der gedachten. Onder de internationale commentaren frappeerde ditmaal vooral de O.E.E.S. met haar Zesde Jaarrapport, waarin, op redelijk overtuigende wijze, wordt aangetoond, dat West-Europa's economisch herstel vrijwel voltooid is. Thans is, aldus dit Rapport, een nieuwe periode aangebroken, waarin moet worden getracht „to build a better economy than that existing before the war”. Bij de herwonnen welvaart moet niet worden stilgestaan; thans is het zaak te komen tot verdere

expansie der productie, verdere verbetering van de concurrentiepositie, verdere bevrijding van het internationale handelsverkeer; dit alles onder handhaving van volledige werkgelegenheid en interne financiële stabiliteit; aldus wordt de weg gebaad naar convertibiliteit der West-Europese valuta's, met zoveel mogelijk stabiele wisselkoersen, en naar een werkelijk internationaal handels- en betalingsverkeer op multilaterale grondslag.

Een grote verdienste van het O.E.E.S.-rapport schuilt hierin, dat het niet alleen, tegen de achtergrond van de feiten, deze doeleinden aanvaardbaar maakt, maar bovendien aangeeft, dat verwerkelijking slechts onder bepaalde voorwaarden mogelijk is. Anders dan bijv. de jongste „Economic Survey” van de E.C.E. (over 1954), die zich tot het geven van een — overigens uitstekende — analyse der gebeurtenissen beperkt, geeft de O.E.E.S. aldus iets extra's: het geloof, de overtuiging, dat West-Europa verder kan en ook moet gaan. „Vele mensen zeggen: wij geloven er niet in omdat het praktisch niet uitvoerbaar is, maar het is alleen daarom praktisch niet uitvoerbaar, omdat zij er niet in geloven”; deze citering van een rede van Norman Angell over de Volkenbond in 1920 in de Aula der Amsterdamse Universiteit, door Minister Beyen te berde gebracht in de Tweede Kamer in December jl. tijdens een rede over de West-Europese integratie, gelde voor vele andere maatschappelijke idealen.

Laat men de mogelijkheid tot het geven van een conjunctuurprognose voor West-Europa over aan de tijd, die het leren zal, dan is het dit aspect van de beschouwing van de O.E.E.S., dat boeit. Thans zullen dus de West-Europese landen doelbewust en in volle overtuiging streven naar hetgeen 25 jaar geleden nog als de kwadratuur van de cirkel werd beschouwd: een harmonisch samengaan van binnenlandse en externe stabiliteit; binnen de grenzen een monetair verantwoord expansieproces, naar buiten een valutair verantwoorde uitbouw van het handels- en betalingsverkeer.

Niets is beter geschikt om de revolutie in het economisch denken, die sinds de tussenoerlogse periode heeft plaatsgevonden — en die in de economische theorie eigenlijk reeds haar beslag had gekregen — duidelijker te belichten dan dit feit. Het dilemma tussen interne en externe stabiliteit, dat de economische wetenschap in de jaren dertig onafgebroken bezighield, is geen dilemma meer; de theorie heeft het — uiteraard zorgvuldig met voorwaarden omkleed — als oplosbaar geclasseerd, en nu, voor het eerst in de geschiedenis, zal de praktijk de geldigheid der theorie bewijzen ook! Welk een ontwikkeling sinds de tijd, dat men als student het gedachtenspel van het „automatische” aanpassingsmechanisme van de gouden standaard versus de theorie der zwevende koersen bedreef; welk een sprong vooruit sinds de Keynesiaanse theorie met de klassieke conceptie van het automatisme brak, zonder echter voorshands een sluitend alternatief te bieden; welk een bevestiging ten slotte van het inzicht, dat het economisch proces, ook het internationale, zich door de menselijke geest laat leiden, mits de er in opgesloten wetmatigheden verstandig en in onderling overleg worden gehanteerd.

Onder deze omstandigheden dient de gedachte van een vergelijking tussen 1955 en 1929 definitief te worden uitgebannen. Rest slechts de speculatie, hoe groot de kans van slagen voor de West-Europese landen is. Enthousiasme kan wonderen verrichten, mits een aantal realiteiten nuchter onder ogen wordt gezien. Zo betekent een voltooid herstelproces veelal, dat verdere expansie speciale problemen ontmoet: bij deze een opwaartse tendentie

van loon- en prijsniveau, bij gene een acuut wordende schaarste aan vooral geschoolde arbeid, bij anderen weer een verslechtering van de ruilvoet, om met enkele grepen te volstaan. Dan is er het algemeen aspect, dat de reserves aan goud en deviezen bij de meeste West-Europese landen verhoudingsgewijs het vooroorlogse peil nog niet weer hebben bereikt; in 1938 bedroegen bijv. in Nederland deze reserves 15,5 maal de gemiddelde maandimport; in 1954 was het cijfer rond 5,5 maal. Voorts is het vraagstuk der dollarschaarste nog steeds niet opgelost; de dollarpositie van West-Europa is de laatste jaren weliswaar voortdurend verbeterd, maar alleen een stroom van „buitengewone” dollarontvangsten (Amerikaanse uitgaven voor hulpverlening en voor militaire doeleinden) zorgde recentelijk voor een klein surplus op lopende rekening. De Amerikaanse economie is nu eenmaal anders geaard dan de Engelse vóór 1914, die, aangewezen op steeds verdere ontplooiing der wereldeconomie, nimmer het aanschijn aan een pertinente „sterlingschaarste” heeft gegeven. Zo gaat het ook met de kapitaalexport van de Verenigde Staten naar andere delen van de wereld nog steeds niet hard. Ook is de rol, die de West-Europese landen zouden kunnen spelen in het Aziatische hulpprogramma der Amerikaanse Regering nog niet duidelijk. De verdeling van de wereld in politiek gesproken twee kampen ten slotte, en de daarmee samenhangende omvangrijke defensielasten, vormen eveneens een element, dat specifieke moeilijkheden in de weg kan leggen aan een verdere evenwichtige economische ontplooiing op internationale schaal.

Staat dus de barometer op veranderlijk? Een dergelijke conclusie is weer wat voorbarig. De toekomst mag dan, volgens sommigen, reeds begonnen zijn, maar men geve haar de tijd. Er zijn echter enkele voorwaarden, gedeeltelijk reeds door de O.E.E.S. genoemd, welker vervulling onmisbaar zal zijn voor handhaving van mooi weer:

Ten eerste moeten de nationale regeringen bereid zijn, leiding te geven aan de binnenlandse economische ontwikkeling. De praktijk van „indirect management”, zoals die zich in een aantal landen sinds de oorlog heeft ontwikkeld, moet ook voor de toekomst worden voortgezet.

Ten tweede zullen de landen van West-Europa moeten doorgaan met het plegen van intensief onderling overleg over de door elk te volgen economisch-financiële politiek. Ieder land is direct gebaat bij de gezondheid van zijn partners. De opvatting, dat men zich op nationaal plan zo goed mogelijk moet trachten te beschermen of zelfs inkapselen, als het de buurman slecht gaat, heeft — na een laatste convulsie in de jaren derig — definitief afgedaan: van Ptolemaeus naar Copernicus.

Ten derde dienen de nieuwe „rules of the game” op dit Copernicaanse wereldbeeld volledig te zijn afgestemd. Komt één der partners in betalingsbalansmoeilijkheden, dan dienen tijdelijke financiële overbruggingsmiddelen ten dienste te staan (bijv. uit het I.M.F. of uit een Europees Fonds), zodat de situatie in onderling overleg kan worden gecorrigeerd zonder dat de vrijheid van het internationale handelsverkeer wordt aangetast; zijn de moeilijkheden zo ernstig, dat het land in kwestie weer een naar buiten restrictieve politiek moet voeren, dan dient dit onder bepaalde voorwaarden te worden toegestaan, waarbij dan echter de partners niet tot retaliatie over mogen gaan. Met een variant op een bekend gezegde: eerst komt het economisch herstel, maar dan ook onverbiddelijk de moraal.

Ten vierde erkende ook Copernicus het bestaan van gravitatiecentra. De overheersende rol van de Verenigde

Staten in het wereldbestel, het gewicht van de Amerikaanse conjunctuur en de Amerikaanse handelspolitiek maken een voortgaand transatlantisch overleg, en meer nog: een gezamenlijk uitgestippelde koers, onmisbaar.

Ten vijfde is er de voorwaarde van een liefst gelijkmatig stijgende koopkrachtige vraag, van een gestadig zich uitbreidende wereldafzetmarkt. Het was op dit fundament, dat in de 19e eeuw, met zijn snel stijgende bevolkingscijfers en zijn industriële revolutie, een ware wereldhuishouding kon ontstaan. Zo kwam een internationale economische integratie tot stand, waarop de econoom met graagte terugziet.

Ten zesde is er de voorwaarde van een liefst gelijkmatig stijgende koopkrachtige vraag, van een gestadig zich uitbreidende wereldafzetmarkt. Het was op dit fundament, dat in de 19e eeuw, met zijn snel stijgende bevolkingscijfers en zijn industriële revolutie, een ware wereldhuishouding kon ontstaan. Zo kwam een internationale economische integratie tot stand, waarop de econoom met graagte terugziet.

Toch weer een historische parallel? Wel naar conceptie, maar zeker niet op het punt van de te volgen politiek. Wat vroeger eigenlijk „vanzelf” tot stand kwam, dient thans doelbewust te worden nagestreefd. Vooral de opbouw van een zo vrij mogelijk stelsel van internationaal gedeelde welvaart zal de hoogste eisen stellen aan inzicht, overtuigingskracht en doorzettingsvermogen der betrokken partijen. Alles wijst er op, dat voor West-Europa bij het verdere herstel der internationale economische vrijheid het tijdperk van de waarlijk geleide economie is aangebroken.

TTX

INGEZONDEN STUK

Onderwijs en bedrijfsleven

Mr C. E. J. Maitland te 's-Gravenhage schrijft ons:

Het artikel van de heer L. de Waal in „E.-S.B.” van 30 Maart jl. heeft verscheidene pennen in beweging gebracht. Het leidde tot suggesties en zelfs tot één uitdaging aan het adres van het bedrijfsleven.

Twee dingen zijn ons in de discussie in het bijzonder opgevallen. Het eerste is, dat de heer de Waal slechts beschouwingen wijdde aan het handelsonderwijs, terwijl de overige schrijvers hun antwoord in een algemener kader plaatsten en het gehele (middelbare) onderwijs in hun beschouwingen betrokken.

Het tweede ding dat ons opviel is, dat alle schrijvers het in één belangrijk opzicht met elkaar volledig eens waren, nl. over het feit, dat een nauwer contact tussen onderwijs en bedrijfsleven noodzakelijk is.

Dit gemeenschappelijke uitgangspunt wordt naar onze stellige overtuiging in den lande thans algemeen gedeeld. Het leidde tot de totstandkoming van een Stichting Contactcentrum Bedrijfsleven-Onderwijs, waarvan de heer de Waal in zijn naschrift melding maakt.

In deze Stichting willen de vier grote centrale Werkgeversverbonden, t.w. het Centraal Sociaal Werkgevers-Verbond, het Verbond van Nederlandsche Werkgevers, het Katholiek Verbond van Werkgeversvakverenigingen en het Verbond van Prod. Chr. Werkgevers in Nederland tezamen met de Raad van Leraren bij het Voorbereidend Hoger- en Middelbaar Onderwijs trachten dat nauwere contact tussen onderwijs en bedrijfsleven tot stand te brengen.

De vraag is alleen wat met dit contact moet worden beoogd en welke inhoud het dientengevolge zal moeten hebben. Het heeft een vrij geruime tijd van overleg gevraagd voordat omtrent het antwoord op deze vragen in voornoemde Stichting voldoende klaarheid bestond. Bovendien moesten misverstanden uit de weg worden geruimd. Eén van die misverstanden is, dat „het bedrijfs-

leven van de middelbare school een bedrijfsschool wil maken, die mensen aflevert direct klaar voor het bedrijf”, zoals ook de heer Steller blijkt te denken.

Een ander misverstand is, dat de middelbare school alleen tot taak heeft cultuur over te dragen en meer niet. En een derde misverstand is, dat het middelbare onderwijs in de achter ons liggende twintig of dertig jaar in zijn inhoud en vorm totaal ongewijzigd is gebleven en dus hopeloos verouderd is.

In werkelijkheid zijn er geen tegenstellingen tussen de verlangens van de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en van het middelbare onderwijs.

Waar het het bedrijfsleven om gaat is, dat aan de jonge mensen op reële wijze wordt duidelijk gemaakt over welke eigenschappen en vaardigheden de mens in zijn werk in de maatschappij moet beschikken en daarin zijn weg te vinden: initiatief, doorzettingsvermogen, planmatig werken, behoorlijk in woord en geschrift gedachten tot uitdrukking brengen.

Van groot belang is het deze eigenschappen en vaardigheden op de middelbare school aan te kweken met behulp van aan de levende werkelijkheid ontleend materiaal, opdat de middelbare scholier enig begrip krijgt van hetgeen er in de maatschappij te koop is. Pijnlijk wordt dikwijls de grote overgang van school naar maatschappij ervaren. Teleurstellingen en fouten in de beroepskeuze zijn er het gevolg van.

Waar het het bedrijfsleven óók om gaat is mensen te hebben die op een zo hoog mogelijk beschavingspeil staan. Die want alleen dan is een verdere groei van dat bedrijfsleven mogelijk.

De doelstellingen van het middelbare onderwijs zijn geen andere. Een nauw contact tussen bedrijfsleven en onderwijs zal dus moeten beogen van de kant van het bedrijfsleven aan docenten in het middelbare onderwijs de behulpzame hand te bieden de te vervullen taak zo goed mogelijk te volbrengen. Nodig is vooral ook, dat onderwijs en bedrijfsleven een beter begrip voor elkaanders problemen krijgen, opdat het doel — goed toegeruste mensen voor de maatschappij te krijgen — nog beter wordt bereikt.

De vraag, welke feitelijke inhoud dit contact moet hebben is helaas moeilijk volledig te beantwoorden. Hier zal een groeiende samenwerking de wegen moeten wijzen. Door de vorige schrijvers zijn vele nuttige suggesties gedaan. Zij zouden nog met andere aan te vullen zijn. In ieder geval zal het begin moeten worden gevonden in de opbouw van een breedvertakte, systematische uitwisseling van gedachten tussen vertegenwoordigers van het middelbare onderwijs en van het bedrijfsleven. Zij zal gepaard moeten gaan met en gevolgd moeten worden door een confrontatie van het werkelijke bedrijfsleven met het werkelijke onderwijs. Deze taak is niet gemakkelijk in een situatie die gekenmerkt wordt door overlappende schoolprogramma's en een overbelast bedrijfsleven. Toch moet dit worden gedaan. De Stichting Contactcentrum Bedrijfsleven-Onderwijs houdt zich daartoe gaarne gereed. Haar adres is Kneuterdijk 8, 's-Gravenhage.

AANTEKENING

Bevolking en levensstandaard

Tegenwoordig heerst vrij algemeen de mening, dat Malthus' voorspelling wat aan de sombere kant is geweest. Deze mening, die is gebaseerd op de compen-

serende invloed van de toeneming der kapitaalgoederen-hoeveelheid en de verbetering der productiemethoden is, schrijft Henry H. Villard ¹⁾, ongetwijfeld juist voor betrekkelijk korte perioden, zoals bijv. een eeuw, maar voor langere perioden, die per saldo in verhouding tot de geschiedenis der mensheid toch nog kort zijn, is er reden deze mening te herzien. Immers, de wereldbevolking neemt jaarlijks toe met naar schatting $1\frac{1}{2}$ pCt. Houdt de bevolkingsgroei in de huidige mate aan, dan zal de mensheid in het jaar 4250 een totaal gewicht hebben dat gelijk is aan dat van de aarde zelf. De wetenschap zal, volgens de wet tot instandhouding van de stof, niet in staat zijn tot dat jaar de productie gelijke tred te doen houden met de bevolkingsgroei. Lang vóór het jaar 4250 moet er dus aan de bevolkingsgroei een einde komen.

De situatie in 4250 moet worden gezien als louter illustratie: het praktische probleem, waarom het hier gaat, ligt nl. in de tijd dichterbij. Momenteel heeft ieder individu op aarde gemiddeld een oppervlakte van 650.000 vierkante voet aan land — met inbegrip van woestijnen en poolgebieden — ter beschikking. De inwoners van Japan beschikken gemiddeld over een ruimte van 50.000 vierkante voet, waarvan 15 pCt te bebouwen is met voedinggewassen, zodat in feite het voedselpakket van één Japanner wordt voortgebracht op 7.500 vierkante voet. Zo de wetenschap er in zou slagen de gehele wereld 50 pCt productiever te maken dan het Japanse landbouwgebied nu is, dan zou iederè 5.000 vierkante voet één individu in leven kunnen houden. De wereld zou dan zeer dicht bevolkt kunnen zijn, nl. $7\frac{1}{2}$ maal zo dicht als Engeland thans. Het tijdstip, waarop dit het geval zou zijn, zal, indien de bevolkingsgroei onverminderd voortgaat, vallen in het jaar 2300!

* *

Het is van groot belang of het moment, waarop de bevolkingsgroei tot een eind komt, een maximum bevolking dan wel een maximum levensstandaard te zien zal geven. Het is helaas niet bekend, welke bevolkingsgroei de toeneming van het nationaal inkomen per hoofd maximeert. Het is nl. heel goed mogelijk dat een bevolkingsgroei die nu buitensporig wordt genoemd over enkele jaren optimaal is, of omgekeerd. Bovendien zullen er in dezen verschillen voorkomen tussen ontwikkelde en onderontwikkelde landen. Voor een land als India is het bijv. denkbaar, dat een daling van de bevolkingsgroei tot op nul, de toeneming van het nationaal inkomen zou versnellen. Zolang wij, zegt Villard, niet meer weten omtrent de relaties tussen bevolking en inkomen is het wellicht het beste beide te beschouwen als onafhankelijke variabelen. Dit zou betekenen, dat een toeneming van de levensstandaard een functie is van de mate waarin de toeneming van het inkomen die der bevolking overtreft. In onderstaand staatje wordt geïllustreerd, dat voor het verhogen van het inkomen per hoofd der bevolking in India van \$ 50 in 1950 tot bijv. \$ 135 in het jaar 2000 een inkomensstijging van 2 pCt per jaar nodig is indien de bevolking niet toeneemt, één van $3\frac{1}{2}$ pCt indien de bevolking, evenals thans, met $1\frac{1}{2}$ pCt per jaar toeneemt en één van 5 pCt indien de bevolkingstoename 3 pCt gaat bedragen.

Inkomen per hoofd in het jaar 2000 onder diverse veronderstellingen a)

Bevolkingstoename in pCt per jaar	Toename van het inkomen per hoofd in pCt per jaar				
	2	3	$3\frac{1}{2}$	4	5
0	\$ 135	\$ 219	\$ 279	\$ 355	\$ 574
1	82	135	172	219	355
$1\frac{1}{2}$	64	105	135	172	279
2	50	82	105	135	219
3	31	50	82	82	135

a) Uitgegaan is van een inkomen per hoofd van \$ 50 in 1950.

* *

Op korte termijn nu doet zich het *economische* probleem — genoemde auteur distancieert zich van andere overwegingen, die bij het bevolkingsvraagstuk een rol spelen — voor, of een vermindering van de bevolkingsgroei met bijv. 1 pCt niet met minder kosten zou kunnen worden bewerkstelligd dan een verhoging van het inkomen met 1 pCt vergt. Omtrent de kosten, die nodig zijn om geboorteregeling mogelijk te maken, noch omtrent de kosten, die handhaving van een gegeven inkomensstijging vereist, is veel bekend. Villard durft echter te veronderstellen dat het aanwenden van het jaarlijks voor de ontwikkeling van India bestemde bedrag voor geboortebepaling in plaats van voor economische ontwikkeling een daling der bevolkingstoename tot gevolg zal hebben die groter is dan de thans met de beschikbaar gestelde middelen bereikte inkomensstijging. Is deze veronderstelling juist, dan zou het beschikbaar stellen van middelen om de geboorte te regelen de meest economische weg zijn om India's levensstandaard te verhogen en „the most important type of technical assistance that we could possibly make available under the Point IV Program”.

Mocht de vergelijking tussen geboorteregeling en inkomensvergroting eventueel op korte termijn — wanneer meer daaromtrent bekend mocht worden — nog ten gunste van het laatste alternatief uitvallen, op lange termijn wordt de mogelijkheid, dat zij ten voordele der geboorteregeling uitvalt, groter. Immers, wanneer de bevolkingsgroei in India onverminderd voortgaat, dan zal dit land over 215 jaar 7 milliard inwoners tellen. En indien het de bedoeling is, dat een levensstandaard boven het bestaansminimum komt te liggen, dan zullen de kosten voor geboorteregeling op de duur toch, onvermijdelijk moeten worden gemaakt. Voorts dient te worden bedacht, dat de hoge geboorte- en sterftecijfers in onderontwikkelde landen een grote bron van verspilling vormen, doordat wordt geïnvesteerd in kinderen, die de leeftijd waarop zij in het arbeidsproces zouden worden opgenomen, niet halen. Volgens schattingen spendeert India 22,5 pCt van het nationaal inkomen aan „maintaining those who die before reaching the age of 15”, tegen Engeland 6,5 pCt. Indien, door geboorteregeling, een deel van dit bedrag zou kunnen worden aangewend voor productieve investeringen, dan zou het inkomen in India niet onbelangrijk kunnen worden verhoogd.

De mening, dat de bevolkingstoename zal verminderen, zodra de levensstandaard hoger wordt, deelt Villard niet, omdat er geen ervaringen zijn die deze mening steunen. Puerto Rico bijv. kent een levensstandaard, die hoger is dan die welke India binnen afzienbare tijd kan bereiken, maar heeft een bevolkingsgroei die tweemaal zo hoog is als die in India. De sterke bevolkingstoename in Puerto Rico is het gevolg van hygiënische en medische vooruitgang, die het geboortecijfer onveranderd heeft gelaten, maar het sterftecijfer

¹⁾ „Some notes on population and living levels”, „The Review of Economics and Statistics”, May 1955, blz. 189 e.v.

heeft verlaagd. Een enthousiaste toepassing van D.D.T. en penicilline, alsmede een voedselvoorziening die voldoende is om ziekten, voortvloeiend uit voedselgebrek te voorkomen, zouden de bevolking van India gemakkelijk met $2\frac{1}{2}$, of misschien wel met 3 pCt per jaar kunnen doen toenemen. Villard is van mening, dat een stijging van de levensstandaard alleen de geboortecijfers niet doet dalen, maar wel het feit, dat de middelen om geboorteregeling toe te passen beschikbaar komen, indien de levensstandaard hoger wordt.

Het kan niet worden ontkend, dat India's inkomen per hoofd sneller kan stijgen dan de bevolking, indien de bedragen voor hulpverlening e.d. maar groot genoeg zijn. Indien men echter de waarschijnlijkheid dat de levensstandaard omhoog zal gaan wil demonstreren, dan dient te worden aangetoond dat er voldoende kapitaal beschikbaar is om de bevolkingsuitbreiding, inclusief die welke wordt geïnduceerd door de stijging van de levensstandaard, te compenseren. Villard kent maar één rapport, dat de daartoe benodigde bedragen heeft berekend. Dit rapport is niet gepubliceerd: „presumably because it was feared that knowledge of the estimated amount of foreign capital actually required would have an adverse effect on public opinion”.

* *

Tot nu toe is nog maar een klein deel der wereld geïndustrialiseerd en een nog kleiner deel verbruikt de natuurlijke rijkdommen van onze aarde in een mate, die het verbruik in de Verenigde Staten benadert. Gesteld, dat er naar werd gestreefd de levensstandaard over de gehele wereld in het jaar 2100 zo ver op te voeren, dat hij $\frac{2}{3}$ van de levensstandaard in de Verenigde Staten bedraagt. Dit lijkt een ambitieus plan. Bedenken wij echter, dat het inkomen per hoofd over de gehele wereld in 1950 gemiddeld \$ 230 bedroeg, tegen \$ 1.500 in de Verenigde Staten, dan kan dit plan worden verwezenlijkt door een samengestelde jaarlijkse inkomensverhoging van nog geen 1 pCt. Veronderstellen wij verder, dat opvoering van de levensstandaard tot $\frac{2}{3}$ van die der Verenigde Staten een verbruik van natuurlijke rijkdommen van $\frac{2}{3}$ van het huidige Amerikaanse verbruik zou impliceren, dan betekent dit, daar de wereldbevolking vijftienmaal zo groot is als die der Verenigde Staten, dat het wereldverbruik tienmaal zo groot zou zijn als het huidige Amerikaanse. Althans, indien de bevolking intussen niet toeneemt. Neemt de bevolking echter toe met $1\frac{1}{2}$ pCt per jaar, dan zou het wereldverbruik in het jaar 2100 het tachtigvoudige van dat der Verenigde Staten thans bedragen. Onderstaande tabel geeft een ruwe benadering van het probleem, waar het hier om gaat.

Verbruik aan rijkdommen der aarde bij verschillende bevolkingsgrootten

Goederensoort	Huidig verbruik der V.S.	Tienvoudig verbruik	Tachtigvoudig verbruik	Reserves		Jaren gedurende welke de reserves toereikend zijn bij:			
				mini-maal	maxi-maal	Tienvoudig verbruik		Tachtigvoudig verbruik	
						minimaal	maximaal	minimaal	maximaal
Steenkolen (mrd ton)	0,5	5	40	730	7.300	146	1.460	18	183
Petroleumprod. a) (mrd barrels)	3,0	30	240	260	2.400	9	80	1	10
Staal (mrd ton)	0,1	1	8	100	—	100	—	13	—
Koper (mrd ton)	1,0	10	80	100	—	10	—	1	—

a) Incl. aardgas, omgerekend op petroleumequivalent.

geproduceerd dan tot nu toe is ontdekt. Voor zover deze schattingen juist zijn onthullen zij een vrij somber beeld. Zelfs indien tot 2100 in het geheel geen natuurlijke rijkdommen meer worden verbruikt, en geen bevolkingstoename plaatsvindt, zal er in dat jaar, indien de levensstandaard tot $\frac{2}{3}$ van die der Verenigde Staten wordt opgevoerd, slechts van steenkolen een reserve voor meer dan 100 jaar aanwezig zijn. Zou de bevolking echter inmiddels met $1\frac{1}{2}$ pCt per jaar zijn uitgebreid dan zou het zelfs zeer twijfelachtig worden of er steenkolen voor meer dan 100 jaar in reserve zouden zijn. In werkelijkheid is het beeld nog minder rooskleurig: de industrialisatie zal nl. een sterk beroep doen op de aanwezige reserves. Iedere serieuze poging de levensstandaard van de wereldbevolking te verhogen zal vermoedelijk met zich brengen, dat van fossiele brandstoffen en staal zal moeten worden overgeschakeld naar atoom- en zonne-energie en aluminium of magnesium. Des te sterker de bevolking toeneemt, des te dringender deze overschakeling wordt. Des te meer zullen technische vindingen en kapitaalvorming moeten worden gericht op compensatie van de uitputting der huidige reserves en des te minder zal beschikbaar zijn voor verhoging van de levensstandaard.

* *

Binnen een periode, die Villard opmerkelijk kort voorkomt, zal de mensheid moeten uitmaken in wat voor een wereld zij wenst te leven. Het is, zegt hij, best mogelijk, dat de mensheid van de hiervoor genoemde 5.000 vierkante voet nodig is om een mens in leven te houden, indien de mensheid bereid is te leven in een ruimte die naar verhouding gelijk is aan die, welke een kip in een leghok ter beschikking staat. Het is ook mogelijk dat — voor zover de handhaving van een levensstandaard die boven het bestaansminimum ligt bevolkingsregeling nodig maakt — de mensheid zal streven naar een bevolkingsomvang, die dichter bij de optimale, waarbij dus het gemiddelde reële inkomen maximaal is, ligt.

Mocht dit laatste streven als uiteindelijk doel worden aanvaard, dan is in landen als India onmiddellijke actie vereist. In de eerste plaats omdat het er naar uit ziet dat India's bevolking reeds even groot is of wellicht groter dan het aantal, dat de levensstandaard, zelfs met de hulpbronnen en de technische kennis die nog ter beschikking komen, maximeert. In de tweede plaats omdat de mogelijkheid aanwezig is, dat bevolkingstoename een stijging van de levensstandaard zal verhinderen en aldus de pogingen van het Westen de achtergebleven landen tot ontwikkeling te brengen verijdelen zal. Slaagt de mensheid er daarentegen in de bevolkingstoename in de naaste toekomst — op langere termijn is dit, wil men de levensstandaard hoger houden dan nodig is

Bovenstaande schattingen zijn ongetwijfeld aan grove fouten onderhevig, maar de maximum-cijfers zijn vermoedelijk aan de hoge kant. Wat petroleum betreft bijv. is verondersteld, dat veertien maal zoveel zal worden

voor het naakte bestaan, onvermijdelijk — te beperken, dan is er voor het eerst in de geschiedenis een reële mogelijkheid om de levensstandaard van de gehele vrije wereld aanzienlijk te verhogen.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Ondanks de onttrekking van middelen aan de banken ter financiering van de ultimo-uitzetting der bankbiljettencirculatie en de transfer van een deel van het provenu der f 100 mln hier te lande geëmitteerde buitenlandse obligatieleningen, bleef de geldmarkt zeer ruim. Voor call overtrof het aanbod de vraag verre, zodat de notering gemakkelijk op $\frac{1}{2}$ pCt gehandhaafd bleef. Voor het schatkistpapier waren slechts enkele geldgevers schoorvoetend bereid enig papier af te staan; het disconto voor de langere termijnen daalde nog enigszins verder, nl. met $\frac{1}{16}$ à $\frac{1}{8}$ pCt.

Een ander symptoom van de geldruimte vormde het hoge tegoed der banken bij De Nederlandsche Bank, nl. f 589 mln per 4 Juli, derhalve aanmerkelijk meer dan het verplichte minimum ad ca f 500 mln. Zelfs hadden de banken vóór laatstgenoemde datum een deel van hun middelen besteed voor aankoop van promessen bij de Centrale Bank, t.w. voor f 47 mln. Naar in marktkringen verluidt zouden deze aankopen vnl. 3 maands- en niet 12 maandspapier hebben betroffen, hetgeen dus een tegenstelling vormt met de politiek der banken bij vorige gelegenheden, toen zij bij de Bank juist practisch uitsluitend jaarspapier afnamen. Het feit, dat dank zij de jongste wijziging der afgiftetarieven met driemaands- slechts $\frac{1}{4}$ pCt p.j. minder wordt gemaakt dan met jaarspapier (nl. $\frac{3}{4}$ resp. 1 pCt), zal aan deze ommekeer waarschijnlijk niet vreemd zijn.

Naar blijkt uit de gepubliceerde stand van het schatkistpapier verviel er op 1 Juli jl. een bedrag van ca f 94 mln aan biljetten. De aankopen van dergelijk papier bij de Agent vóór 28 Juni jl. hebben derhalve deels het karakter van anticiperende vervanging van dit thans afgelopen papier gehad.

De kapitaalmarkt.

Aan de hausse op de aandelenmarkt kwam in de tweede helft van de verslagweek een vrij abrupt einde. Zowel in Amsterdam als in New York vertoonde het aandelenkoersniveau per saldo nog wel een stijging, maar vergeleken bij het topniveau van de week (bereikt op 6 Juli) was er van een gevoelige terugslag sprake. Het ongeschokte optimisme kwam inmiddels tot uiting in de vrij algemene kenschetsing dezer technische reactie als „gezond” en „heilzaam”. Dit optimisme spruit goeddeels voort uit de in brede kringen gekoesterde overtuiging, dat er nog steeds een inflatoire loon-prijsspiraal heerst, hetgeen vroeg of laat (en in de tegenwoordige omstandigheden eerder vroeg dan laat) tot gunstige resultaten

van aandelenbelegging moet leiden, in vergelijking met obligatie- en andere geldbeleggingen. Wat Nederland betreft wordt met betrekking tot deze loon-prijsspiraal gewezen op de nieuwe te verwachten loonronde bij het invoeren van de Wet Algemene Ouderdomsverzekering, wat de Verenigde Staten betreft bijv. op de jongste loonsverhogingen in de staalindustrie, die door de werkgevers geredelijk werden geaccepteerd en onmiddellijk in de prijzen doorberekend.

De invloed van Wallstreet op Amsterdam was, behalve in dit onmiddellijk overnemen van de omslag, ook te constateren in de relatief grote bewegingen der Nederlandse internationale fondsen en in het feit, dat zowel de aanvankelijke verdere koersstijging als de daarop volgende daling pas in tweede instantie tijdens de officieële beurstaids tot stand kwamen als een voortzetting van koersbewegingen tijdens de daaraan voor-

COMPAGNIE INTERNATIONALE

des

WAGONS-LITS

et des Grands Express Européens (Société Anonyme)

te BRUSSEL

Uitgifte

van

nom. f. 10.000.000.— 4% 18-jarige obligatiën,

in stukken van nominaal f. 1.000.- aan toonder,

tot de koers van 98 $\frac{3}{4}$ pCt.

Aflossing geschiedt à pari op 1 Augustus, voor de eerste maal op 1 Augustus 1959, in 14 gelijke jaarlijkse termijnen van f 666.000,- en een 15e termijn van f 676.000,-.

Vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing is toegestaan van 1 Augustus 1961 af, uitsluitend op 1 Augustus van elk jaar, in de jaren 1961 tot en met 1965 à 101 %, daarna à 100 %.

Voor deze uitgifte is vergunning verleend door De Nederlandsche Bank N.V. op 11 Juli 1955, onder Nr. E.Z. 5334810.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde uitgifte openstellen op

Dinsdag, 19 Juli 1955,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

bij hare kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 12 Juli 1955.

Exemplaren van het prospectus, inschrijvingsbiljetten en afdrucken der Trustacte, alsmede tot een beperkt aantal - exemplaren der statuten en van het laatste jaarverslag zijn bij bovengenoemde kantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 12 Juli 1955.

AMSTERDAMSCHER BANK N.V. NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

afgegane niet-officiële beurshandel. Inmiddels werden er ook transacties voor andere dan Amerikaanse rekening gedaan, met name voor Zwitserse en Franse, dit laatste mede i.v.m. de notering van Unilever te Parijs.

De obligatiemarkt bleef ook gedurende de verslagweek vast; zoals uit onderstaand lijstje volgt, werden er zelfs nog fractionele koerswinsten behaald. Voor beleggers die enig valutarisico durven nemen worden er in onze buurlanden nog steeds obligatie-emissies met aantrekkelijke condities aan de markt gebracht. Zo emitteren de Belgische Spoorwegen 4 pCt 20 jarige B.fr. obligaties à 95½ pCt, terwijl de Lastenausgleichsbank 5½ 12-jarige D.Mk. obligaties, gegarandeerd door de Westduitse Bondsrepubliek, à 97 pCt uitgeeft.

Aand. indexcijfers (1953 = 100)	1 Juli 1955	8 Juli 1955
Algemeen	204,0	207,3
Internat. concerns	263,8	267,7
Industrie	159,7	162,5
Scheepvaart	146,6	149,0
Banken	143,9	146,0
Indon. aand.	142,1	145,2
Aandelen		
Kon. Petroleum	599%	610
Unilever	450	456
Philips	426½	435½
A.K.U.	310¼	312¾
Kon. N. Hoogovens	334¾	334¾
Van Gelder Zn	297½	306¾
H.A.L.	187	193¾
Amstard. Rubber	120¼	124½
H.V.A.	138¾	140½
Staatsfondsen		
2½ pCt N.W.S.	799½/16	79¾
3-3½ pCt 1947	1015½/16	101¾
3 pCt Grootboek 1946	99%	99½/16
3 pCt Dolarlening	98	98¾
Diverse obligaties		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	101%	102½
3½ pCt Bk v. Ned. Gem. 1954 II/III	100¼	100½/16
3½ pCt Philips 1948	102¼	103
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	100¾	100

J. C. BREZET.

KWANTITEIT of KWALITEIT

?

Wanneer het U vooral om de kwantiteit van de reacties op door Uw onderneming geplaatste personeelannonces gaat, dan menen wij er goed aan te doen U tevoren te moeten afraden deze annonces in „E.-S.B.” te plaatsen. Honderden reacties voorspellen wij U beslist niet.

Wilt U echter een indruk hebben van de kwaliteit van de binnenkomende reacties, dan zal het U interesseren dat talrijke grote ondernemingen regelmatig „E.-S.B.” inschakelen als medium voor het oproepen van functionarissen op hoog niveau. De ervaring leert deze bedrijven namelijk dat een oproep, in „E.-S.B.” geplaatst, een prima selectie van het aantal reacties betekent, hetgeen een niet onbelangrijke aanwijzing is wat betreft het „aanbod”.

Zoekt U het in de kwaliteit van de reacties op Uw personeelannonces, dan geven wij U ernstig in overweging om „E.-S.B.” als medium in te schakelen.

Advertentie-afdeling
Postbus 42 — Schiedam

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 30 Juni 1955

Kas, Kassiers en Dag-geldleningen . . . f.	107.353.000,21	Kapitaal f.	49.000.000, —
Nederlands		Reserve „	20.000.000, —
Schatkistpapier „	457.200.000, —	Bouwreserve „	1.000.000, —
Ander Overheidspapier „	57.304.510,72	Deposito's op Termijn „	228.814.675,03
Wissels „	12.249.521,74	Crediteuren „	790.186.847,70
Bankiers in Binnen- en Buitenland.	37.008.610,63	Geaccepteerde Wissels „	52.964, —
Effecten en Syndicaten „	67.550.493,02	Door Derden	
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten „	32.445.599,27	Geaccepteerd	592.049,06
Debiteuren „	339.458.028,32	Overlopende Saldi en	
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	6.015.399,97	Andere Rekeningen „	31.938.628,09
Gebouwen. „	5.000.000, —		
	<u>f. 1.121.585.163,88</u>		<u>f. 1.121.585.163,88</u>

vacatures

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.
te 's-Gravenhage

Op de **Afdeling Geldbelegging** kan worden geplaatst als
eerste assistent der Directie

een jong Jurist of Econoom

Leeftijd omstreeks 35 jaar.

Candidaten met ervaring op het gebied van credietbeoordeling
en effectenhandel genieten voorkeur.

Bij gebleken geschiktheid zeer goede vooruitzichten.

Eigenhandig geschreven brieven met korte levensbeschrijving
onder bijvoeging van foto te richten tot de Directie der Maatschappij
met vermelding op de enveloppe van de mededeling „Sollicitatie G.”.

Geen bezoek dan na voorafgaande oproep.